

ВЕЛИКО ВЕЋЕ

**ПРЕДМЕТ АЛИШИЋ И ДРУГИ против БОСНЕ И
ХЕРЦЕГОВИНЕ, ХРВАТСКЕ, СРБИЈЕ, СЛОВЕНИЈЕ И БИВШЕ
ЈУГОСЛОВЕНСКЕ РЕПУБЛИКЕ МАКЕДОНИЈЕ**

(представка број 60642/08)

ПРЕСУДА

СТРАЗБУР

16. јул 2014. године

*Ова пресуда је правоснажна, али може бити предмет редаторских
измена.*

У предмету Алишић и други против Босне и Херцеговине, Хрватске, Србије, Словеније и Бивше Југословенске Републике Македоније,

Европски суд за људска права, на заседању Великог већа у саставу:

Dean Spielmann, *председник*,

Josep Casadevall,

Guido Raimondi,

Ineta Ziemele,

Mark Villiger,

Isabelle Berro-Lefèvre,

David Thór Björgvinsson,

Danutė Jočienė,

Dragoljub Popović,

Päivi Hirvelä,

Mirjana Lazarova Trajkovska,

Ganna Yudkivska,

Angelika Nußberger,

Linos-Alexandre Sicilianos,

André Potocki,

Faris Vehabović,

Ksenija Turković, *судије*,

и Michael O'Boyle, *заменик секретара*,

После већања на затвореној седници 10. јула 2013. године и 28. маја 2014. године,

Доноси следећу пресуду, која је донета последњег наведеног дана:

ПОСТУПАК

1. Предмет је формиран на основу представке (број 60642/08) против Босне и Херцеговине, Хрватске, Србије, Словеније и Бивше Југословенске Републике Македоније коју су Суду према члану 34. Конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту: „Конвенција“) поднела три држављанина Босне и Херцеговине, госпођа Емина Алишић, господин Азиз Саџак и господин Сакиб Шахдановић (у даљем тексту: „Подносиоци представке“), 30. јула 2005. године. Први подносилац представке је такође немачки држављанин.

2. Подносиоци представке су навели да од распада Социјалистичке Федеративне Републике Југославије нису у могућности да подигну "стару" девизну штедњу са својих рачуна код сарајевске филијале Љубљанске банке Љубљана и тузланске филијале Инвестбанке. Они су се ослонили на чл. 13. и 14. Конвенције и члан 1. Протокола број 1 Конвенције.

3. Представка је поднета Четвртом одељењу Суда (правило 52. став 1. Пословника Суда). Веће Одељења у саставу: Nicolas Bratza, Lech Garlicki, Nina Vajić, Boštjan M. Zupančič, Ljiljana Mijović, Dragoljub Popović и Mirjana Lazarova Trajkovska, судије и Lawrence Early, секретар Одељења, 17. октобра 2011. године одлучило је да здружи разматрање основаности представке са питањем исцрпености домаћих правних лекова и прогласило представку допуштеном.

4. Пресудом од 6. новембра 2012. године, Веће је са шест гласова према један одбило примедбе влада на исцрпеност домаћих правних лекова и утврдило:

- једногласно да је Србија повредила члан 1. Протокола број 1 Конвенције у односу на господина Шахдановића;

- са шест гласова према један да је Словенија повредила члан 1. Протокола број 1 Конвенције у односу на госпођу Алишић и господина Сацака;

- једногласно да остале тужене државе нису повредиле члан 1. Протокола број 1 Конвенције;

- једногласно да је Србија повредила члан 13. Конвенције у односу на господина Шахдановића;

- са шест гласова према један да је Словенија повредила члан 13. Конвенције у односу на госпођу Алишић и господина Сацака;

- једногласно да остале тужене државе нису повредиле члан 13. Конвенције; и

- једногласно да нема потребе да се притужба разматра према члану 14. заједно са чланом 13. Конвенције и чланом 1. Протокола број 1 у односу на Србију и Словенију и да није било повреде члана 14. заједно са чланом 13. Конвенције и чланом 1. Протокола број 1 у односу на остале тужене државе.

Издвојено мишљење судије Zupančičа приложено је уз пресуду.

5. У складу са захтевима влада Србије и Словеније, колегијум Великог већа је 18. марта 2013. године одлучио да предмет изнесе Великом већу у складу са чланом 43. Конвенције.

6. Састав Великог већа утврђен је у складу са одредбама члана 26. ст. 4. и 5. Конвенције и правила 24. Boštjan M. Zupančič, судија изабран у односу на Словенију, одлучио је да се повуче из Великог већа (правило 28). Влада Словеније је у складу са тим именовала Angeliku Nußberger, судију изабрану у односу на Немачку, да га замени (члан 26. став 4. Конвенције и правило 29). David Thór Björgvinsson и Danutė Jočienė, чији су мандати истекли 31. октобра 2013. године, наставили су да буду судије у овом предмету (члан 23. став 3. Конвенције и правило 24. став 4.).

7. Стране су доставиле даља писана запажања (правило 59. став 1).

8. Заседање Већа у присуству јавности одржано је у Згради људских права у Стразбуру 10. јула 2013. године (правило 59. став 3.). Пред Судом су се појавили:

(а) *за подносиоце представке*

господин Б. Мујчин,
господин Е. ЕСЕР, *адвокат,*
господин А. Мустафић, *помоћник;*

(б) *за Владу Босне и Херцеговине*

госпођа М. МОЛИЋ, *заступник,*
госпођа Б. СКАЛОЊИЋ, *помоћник заступника,*
госпођа Е. ВЕЛЕДАР АРИФАГИЋ,
господин З. КЕЛИЋ,
господин Т. ЋУРАК,
господин С. БАКИЋ,
господин Е. КУБАТ,
госпођа В. ТУФЕК,
госпођа N. TROSSAT,
господин М. МАХМУТОВИЋ, *саветници;*

(в) *за Владу Хрватске*

госпођа Ш. СТАЖНИК, *заступник,*
госпођа Н. КАТИЋ,
госпођа А. МЕТЕЛКО-ЗГОМБИЋ,
госпођа М. БАШИЋ,
госпођа Ј. ВЛАШИЋ,
госпођа Б. ГРАБОВАЦ,
госпођа В. ЗВОНАР, *саветници;*

(г) *за Владу Србије*

господин С. ЦАРИЋ, *заступник,*
госпођа В. РОДИЋ,
госпођа Д. ДОБРКОВИЋ,
господин Н. ПЕТКОВИЋ,
господин Б. МИЛИСАВЉЕВИЋ,
господин Б. КУРБАЛИЈА,
госпођа С. ЂУРЂЕВИЋ, *саветници;*

(д) *за Владу Словеније*

госпођа	N. PINTAR-GOSENCA,	<i>заступник,</i>
госпођа	C. ANNACKER,	<i>адвокат,</i>
госпођа	A. NEE,	
госпођа	M. PREVC,	
госпођа	R. GABROVEC,	
госпођа	A. POLAK-PETRIČ,	
госпођа	A. KULICK,	<i>саветници;</i>

(ђ) *за Владу Македоније*

господин	К. БОГДАНОВ,	<i>заступник,</i>
госпођа	В. СТАНОЈЕВСКА,	<i>саветник.</i>

Суд је саслушао обраћања господина Мујчина, госпође Мијић, госпође Stažnik, господина Царића, госпође Annacker и господина Богданова.

ЧИЊЕНИЦЕ

I. ОКОЛНОСТИ ПРЕДМЕТА

A. Увод

9. Подносиоци представке рођени су 1976. године, 1949. године, односно 1952. године, и живе у Немачкој.

10. Пре распада Социјалистичке Федеративне Републике Југославије (у даљем тексту: „СФРЈ“) два подносиоца представке, госпођа Алишић и господин Сацак, уложили су девизна средства код Љубљанске банке Сарајево.¹ У контексту економских реформи 1989/90. године (видети став 21. у даљем тексту), 1990. године Љубљанска банка Сарајево постала је филијала словеначке банке Љубљанска банка Љубљана. Такође пре распада СФРЈ, трећи подносилац представке, господин Шахдановић, уложио је своја девизна средства код тузланске филијале српске Инвестбанке, у Босни и Херцеговини. У складу са документацијом у поседу Суда, 31. децембра 1991. године стање на рачунима госпође Алишић и господина Сацака код сарајевске филијале Љубљанске банке Љубљана износило је 4.715 немачких марака (ДМ) и 129.874 ДМ, а 3. јануара 2002. године стање на рачунима господина Шахдановића код

---

¹ Ова банка је другачија и не би је требало мешати са банком истог назива наведеном у ставу 30. у даљем тексту, основаном 1993. године

тузланске филијале Инвестбанке износило је 63.880 ДМ, 4 аустријска шилинга и 73 америчка долара (УСД).

11. Притужбе подносилаца представке према Конвенцији односе се на њихову немогућност да са банкарских рачуна подигну своју девизну штедњу описану у горњем тексту. Према њиховим тврдњама, то је представљало повреду члана 1. Протокола број 1, и самог и у вези са чланом 14. Конвенције, од стране свих тужених држава. Они су такође истакли повреду члана 13. Конвенције.

Б. Историјат

1. Комерцијално банкарство у СФРЈ пре реформе 1989/90. године

(а) Основне банке, удружене банке и државне банке

12. До економских реформи 1989/90. године, систем комерцијалних банака састојао се од *основних* банака и *удружених* банака. Основне банке су биле посебан правни субјект, али су биле саставни део организационе структуре једне од девет удружених банака. Основне банке су по правилу оснивала и контролисала друштвена предузећа са седиштем у истој територијалној јединици (наиме, у једној од република - Босни и Херцеговини, Хрватској, Македонији, Црној Гори, Србији и Словенији - или аутономним покрајинама - Косову и Војводини). Предузећа у друштвеном власништву имала су главну улогу у југословенском моделу самоуправљања: ни приватна ни државна, она су била колективна својина којом су управљали запослени, на основу комунистичке визије индустријских односа (феномен и тренутни статус тих предузећа у Србији, где она и даље постоје, описан је у предмету *Качапор и друге подносиоце представке против Србије*, бр. 2269/06 и друге, ст. 71-76. и 97, 15. јануар 2008. године). Најмање две основне банке су могле формирати једну удружену банку. Љубљанска банка Љубљана, једна од ових удружених банака, састојала се од Љубљанске банке Сарајево, код које су два подносиоца представке отворила рачуне, Љубљанске банке Загреб,² Љубљанске банке Скопље³ и једног броја других основних банака. Слично томе, Инвестбанка, у којој је један од подносилаца представке отворио рачуне, заједно са неким другим основним банкама, формирала је удружену банку под називом Београдска удружена банка.

13. У СФРЈ такође је било девет *народних* банака, Народна банка Југославије (у даљем тексту: „НБЈ“) и народна банка у свакој од шест република и две аутономне покрајине.

---

² Видети став 43. у даљем тексту.

³ Видети став 52. у даљем тексту.

(б) Девизна штедња

14. Пошто је имала велике потребе за чврстом валутом, СФРЈ је привукла своје држављане у иностранству и друге грађане да девизна средства улажу код њених банака. На та улагања добијала се висока камата, а годишња каматна стопа често је прелазила 10% и за њих је гарантовала држава (члан 14. став 3. Закона о девизном пословању из 1985. године⁴ и члан 76(1) Закона о банкама и другим финансијским организацијама из 1989. године⁵).

15. Гаранција државе би била активирана у случају стечаја или „очигледне неликвидности“ неке банке на захтев те банке (члан 18. Закона о банкама и другим финансијским организацијама из 1989. године⁶ и релевантна подзаконска акта⁷). Ниједна од банака које се разматрају у овом предмету није поднела тај захтев.

16. *Штедише* нису могле самостално тражити активирање гаранције, али су имале право, у складу са Законом о облигационим односима из 1978. године,⁸ да подигну своје улоге у сваком тренутку, заједно са доспелом каматом.

Члан 1035. тог закона је прописивао:

“1. Уговор о новчаном депозиту је закључен када се банка обавезала да прими, а депонент да положи код банке одређени новчани износ.

2. Овим уговором банка стиче право да располаже депонованим новцем и дужна је да га врати према условима предвиђеним у уговору

Члан 1043. став 1. тог закона гласи како следи:

„Ако је новчани депозит примљен као улог на штедњу, банка, односно штедно-кредитна организација издаје депоненту штедњу књижицу.“

---

⁴ Овде и у фуснотама у даљем тексту наведени су пуни називи домаћег законодавства на изворном језику: Закон о девизном пословању, „Службени лист СФРЈ“, бр. 66/85, 13/86, 71/86, 2/87, 3/88, 59/88, 85/89, 27/90, 82/90 и 22/91.

⁵ Закон о банкама и другим финансијским организацијама, „Службени лист СФРЈ“, бр. 10/89, 40/89, 87/89, 18/90, 72/90 и 79/90.

⁶ Закон о санацији, стечају и ликвидацији банака и других финансијских организација, „Службени лист СФРЈ“, бр. 84/89 и 63/90.

⁷ Одлука о начину извршавања обавеза Федерације по основу јемства за девизе на девизним рачунима и девизним штедним улозима грађана, грађанских правних лица и страних физичких лица, „Службени лист СФРЈ“, број 27/90.

⁸ Закон о облигационим односима, „Службени лист СФРЈ“, бр. 29/78, 39/85, 45/89 и 57/89.

Члан 1044. тог закона прописивао је:

- „1. У штедњу књижицу се уносе све уплате и подизања новца.
2. Уписи у књижицу потврђени печатом банке и потписом овлашћеног лица су доказ о уплатама односно подизањима у односима између банке и улагача.
3. Супротан споразум је ништаван.“

Штавише, члан 1045. тог закона гласио је:

„На улоге на штедњу плаћа се камата.“

(в) План поновног депоновања

17. Почев од средине седамдесетих година прошлог века, банке су претрпеле девизне губитке због смањења вредности домаће валуте. СФРЈ је због тога увела систем за „поновно депоновање“ девизних средстава, чиме је банкама омогућено да девизну штедњу грађана пренесу Народној банци Југославије (у даљем тексту: „НБЈ“), која је преузела девизни ризик (члан 51. Закона о девизном пословању из 1977. године⁹). Иако је овај систем био факултативан, у пракси банке нису имале другу могућност пошто им није било дозвољено да имају девизне рачуне код страних банака, што је било неопходно за плаћања у иностранству, а није им било ни дозвољено да одобравају зајмове у страниој валути. Практично су сва девизна средства због тога била поново депонована код НБЈ, у складу са једним од следећа два метода: књижењем, односно „проформа“ методом, или методом стварног преноса девиза на девизне рачуне НБЈ. Метода књижења је коришћена далеко више, пошто је она комерцијалним банкама омогућавала да пребаце девизне ризике на НБЈ без плаћања провизија страним банкама (видети *Ковачић и други против Словеније* [ВВ], бр. 44574/98, 45133/98 и 48316/99, ст. 36, 3. октобар 2008. године; видети такође одлуку АР 164/04 Уставног суда Босне и Херцеговине од 1. априла 2006. године, ст. 53). Према интерном извештају НБЈ из септембра 1988,¹⁰ до 30. јуна 1988. године приближно 9 милијарди УСД поново је депоновано код НБЈ, од којих је само око 1,4 милијарде УСД (наиме, мало изнад 15%) било физички пренето на многе стране рачуне НБЈ. Изгледа да су средства на страним рачунима НБЈ недавно подељена између држава следбеница (видети став 65. у даљем тексту).

18. У вези са Љубљанском банком Сарајево,¹¹ где су прва два подносиоца представке имала рачуне, план поновног депоновања

---

⁹ Закон о девизном пословању и кредитним односима, „Службени лист СФРЈ“, бр. 15/77, 61/82, 77/82, 34/83, 70/83 и 71/84.

¹⁰ Копија истог коју је доставила Влада Словеније (анекс број GC10).

¹¹ Као што је примећено у фусноти 2 у горњем тексту, ову банку не треба мешати са банком истог назива, основаном 1993. године, као што је наведено у ставу 30. у даљем тексту.

функционисао је на следећи начин. У складу са серијом споразума (између Љубљанске банке Сарајево, Љубљанске банке Љубљана, Народне банке Босне и Херцеговине и Народне банке Словеније), Љубљанска банка Сарајево требало је да сваког месеца пренесе Народној банци Словеније, за рачун Љубљанске банке Љубљана, сву разлику између депонованих девизних средстава и подигнутих девизних средстава. Нека од ових средстава су враћена Љубљанској банци Сарајево на захтев те банке ради одржавања ликвидности (у периодима када је више девизних средстава било подизано него улагано). Дакле, у периоду од 1984. године до 1991. године у Љубљану је пребачено 244.665.082 ДМ, а 41.469.528 ДМ (наиме, мање од 17%) враћено у Сарајево. Средства која нису враћена у Сарајево поново су депонована код НБЈ у складу са једном од метода описаних у ставу 17. у горњем тексту: методом књижења, односно „проформа“ методом (у ком случају не постоји доказ да су она заправо отишла из Љубљане) или методом стварног пребацивања девизних средстава на девизне рачуне НБЈ. Без обзира која је метода поновног депоновања употребљена, сва ова средства бележена су као потраживање Љубљанске банке Сарајево од НБЈ.

19. У складу са споразумима наведеним у ставу 18. у горњем тексту, Љубљанској банци Сарајево НБЈ је одобравала динарске кредите (у почетку без камате), преко Народне банке Босне и Херцеговине, за вредност поново депонованих девизних средстава. Тако добијене динаре та основна банка је употребљавала за давање кредита, по каматним стопама испод стопе инфлације, предузећима са седиштем, по правилу, у истој територијалној јединици.

20. Систем поновног депоновања средстава је завршен крајем 1988. године (на основу измене и допуне члана 103. Закона о девизном пословању из 1985. године). Банке су добиле дозволу да код страних банака отварају девизне рачуне. Љубљанска банка Сарајево, као и друге банке, искористила је ту прилику и депоновала укупно око 13,5 милиона УСД код страних банака у периоду од октобра 1988. године до децембра 1989. године. У архиви нема информација шта се десило са тим средствима.

2. Реформа комерцијалних банака у СФРЈ 1989/90. године

21. У оквиру реформи из 1989/90. године, СФРЈ је укинула горе описани систем основних и удружених банака. Ова промена у банкарским прописима омогућила је неким основним банкама да се определе да буду самосталне, а друге основне банке су постале филијале (без правног субјективитета) бивших удружених банака којима су раније припадале. Горе поменута Љубљанска банка Сарајево је тако 1. јануара 1990. године постала филијала (без правног субјективитета) Љубљанске банке Љубљана, а ова друга је преузела

права, средства и обавезе прве банке. Горе поменута Инвестбанка постала је самостална банка са седиштем у Србији и једним бројем филијала у Босни и Херцеговини.

22. Уз то, проглашена је конвертибилност динара, што је довело до масовног подизања девизних средстава. СФРЈ је због тога прибегла хитним мерама које су великим делом ограничавале подизање девизних улога. На пример, од децембра 1990. године, када је члан 71. Закона о девизном пословању из 1985. године измењен, штедише су могле да користе своје уштеђевине једино за плаћање увезене робе или услуга за своје потребе или потребе блиских рођака, да купују обвезнице у страним валутама, да дају тестаментарне поклоне у научне или хуманитарне сврхе, или да плаћају животно осигурање код локалних осигуравајућих друштава. Поред тога, члан 3. Одлуке Владе СФРЈ из априла 1991. године¹² која је била на снази до 8. фебруара 1992. године и члан 17(в) одлуке НБЈ из јануара 1991. године¹³ коју је Уставни суд СФРЈ прогласио неуставном у априлу 1992. године, ограничили су износ који штедише могу да подигну или користе за горе наведене сврхе на 500 ДМ по подизању и највише 1.000 ДМ месечно (видети став 53. у даљем тексту).

3. Распад СФРЈ 1991/92. године

23. СФРЈ се распала 1991/92. године. У државама следбеницама раније улагана девизна штедња стављена је под посебан режим и обично се назива „старим“ или „замрзнутим“ девизним улозима. У даљем тексту се налази преглед релевантног домаћег права и праксе о тој штедњи у свакој од пет држава следбеница – приказан по абecedном реду – а које су такође тужене стране у овом предмету.

Б. Околности које се односе на тужене државе

1. Босна и Херцеговина

(а) Мере у вези са „старом“ девизном штедњом

24. Босна и Херцеговина је 1992. године преузела законску гаранцију за стару девизну штедњу од СФРЈ (видети члан 6. Закона о примени законодавства СФРЈ из 1992. године¹⁴). Иако релевантне

---

¹² Одлука о начину на који овлашћене банке извршавају налоге за плаћање домаћих физичких лица девизама са њихових девизних рачуна и девизних штедних улога, „Службени лист СФРЈ“, бр. 28/91, 34/91, 64/91 и 9/92.

¹³ Одлука о начину вођења девизног рачуна и девизног штедног улога домаћег и страног физичког лица, „Службени лист СФРЈ“ бр. 6/91, 30/91, 36/91 и 25/92.

¹⁴ Уредба са законском снагом о преузимању и примјењивању савезних закона који се у Босни и Херцеговини примјењују као републички закони, „Службени лист Републике Босне и Херцеговине“ број 2/92.

законске одредбе нису толико јасне по том питању, Народна банка Босне и Херцеговине сматра да се гаранција односи само на стару девизну штедњу у домаћим банкама (видети њен извештај 63/94 од 8. августа 1994. године¹⁵).

25. Иако је за време рата сва „стара“ девизна штедња остала замрзнута, подизања новца су била изузетно дозвољена из хуманитарних разлога и у неким другим посебним случајевима (видети релевантне подзаконске прописе¹⁶).

26. После рата 1992-95, сваки ентитет (Федерација Босне и Херцеговине - ФБиХ - и Република Српска) донео је своје сопствене законе о „старој“ девизној штедњи. У овом случају релевантно је само законодавство ФБиХ, с обзиром да се предметне филијале налазе у том ентитету. ФБиХ је 1997. године преузела одговорност за „стару“ девизну штедњу у банкама и филијалама које се налазе на њеној територији (видети члан 3. став 1. Закона о утврђивању и реализацији потраживања грађана из 1997. године¹⁷ и Уредбу о остваривању права лица која немају пребивалиште из 1999. године¹⁸). Иако је та штедња остала замрзнута, тај Закон је прописивао да се могла користити за откуп државних станова и предузећа (видети члан 18. Закона о утврђивању и реализацији потраживања грађана из 1997. године, и измене и допуне из 2004. године).

27. ФБиХ је 2004. године усвојила ново законодавство. Она се обавезала да ће исплатити „стару“ девизну штедњу у домаћим банкама у том ентитету, без обзира на држављанство улагача. Њена обавеза за ту штедњу у филијалама Љубљанске банке Љубљана, Инвестбанке или других страних банака, у којима су подносиоци представке имали рачуне, била је изричито искључена у складу са чланом 9. став 2

---

¹⁵ Копија коју је доставила Влада Босне и Херцеговине.

¹⁶ Одлука о условима и начину исплата динара по основу дефинитивне продаје девизне штедње домаћих физичких лица и коришћењу девиза са девизних рачуна и девизних штедних улога домаћих физичких лица за потребе лијечења и плаћања школарине у иностранству, „Службени лист Републике Босне и Херцеговине“ број 4/93; Одлука о условима и начину давања краткорочних кредита банкама на основу дефинитивне продаје депоноване девизне штедње грађана и ефективно продатих девиза од стране грађана, „Службени лист Републике Српске“ бр. 10/93 и 2/94; и Одлука о циљевима и задацима монетарно-кредитне политике у 1995. години, „Службени лист Републике Босне и Херцеговине, бр. 11/95 и 19/95.

¹⁷ Закон о утврђивању и реализацији потраживања грађана у поступку приватизације, „Службени лист ФБиХ бр. 27/97, 8/99, 45/00, 54/00, 32/01, 27/02, 57/03, 44/04, 79/07 и 65/09.

¹⁸ Уредба о остваривању потраживања лица која су имала девизну штедњу у банкама на територији Федерације, а нису имала пребивалиште на територији Федерације, „Службени лист ФБиХ“, број 44/99.

Закона о утврђивању и начину измирења унутрашњих обавеза Федерације из 2004. године.¹⁹

28. Обавеза за „стару“ девизну штедњу у домаћим банкама прешла је 2006. године са ентитета на државу. Обавеза за ту штедњу у локалним филијалама Љубљанске банке Љубљана и Инвестбанке била је опет изричито искључена, али је држава имала обавезу да помогне штедишама ових филијала да добију исплату своје штедње од Словеније и Србије (видети члан 2. Закона о старој девизној штедњи из 2006. године²⁰). Поред тога, сви поступци у вези са „старом“ штедњом обустављени су према закону (видети члан 28. тог Закона; ова одредба је проглашена уставном, одлуком број У 13/06 Уставног суда Босне и Херцеговине од 28. марта 2008. године, ст. 35).

(б) Статус филијале Љубљанске банке Љубљана у Сарајеву и Љубљанске банке Сарајево утврђен 1993. године

29. Као што је наведено у ставу 21. у горњем тексту, у јануару 1990. године Љубљанска банка Сарајево постала је филијала, без правног субјективитета, Љубљанске банке Љубљана. Ова друга банка је преузела ранија права, имовину и обавезе. Према регистру привредних друштава, филијала је поступала у име и за рачун матичне банке. Вредност девизне штедње је крајем 1991. године у тој филијали износила око 250 милиона ДМ, али је у њеном трезору било мање од 350.000 ДМ (проток девизних средстава између Сарајева и Љубљане описан је у ставу 18. у горњем тексту).

30. Нова банка, истог назива као и претходна сарајевска филијала Љубљанске банке Љубљана – Љубљанска банка Сарајево – основана је према законима Босне и Херцеговине 1993. године. Она је једнострано преузела обавезу за „стару“ девизну штедњу у Сарајевској филијали Љубљанске банке Љубљана, словеначке банке.

31. Народна банка Босне и Херцеговине је 1994. године извршила преглед и констатовала многе недостатке. Пре свега, руководство нове Љубљанске банке Сарајево није било прописно именовано и није било јасно ко су акционари. Народна банка је због тога именовала директора те банке. Друго, као домаћа банка, Љубљанска банка Сарајево није могла преузети одговорност стране банке за „стару“ девизну штедњу, пошто би то могло наметнути нове финансијске обавезе за државу Босну и Херцеговину (пошто је држава била законски гарант за „стару“ девизну штедњу у свим домаћим банкама). Народна банка је наложила да завршни биланс за сарајевску филијалу Љубљанске банке

---

¹⁹ Закон о утврђивању и начину измирења унутрашњих обавеза Федерације, „Службени лист ФБиХ“, бр. 66/04, 49/05, 35/06, 31/08, 32/09 и 65/09.

²⁰ Закон о измирењу обавеза по основу рачуна старе девизне штедње, „Службени лист Босне и Херцеговине“ бр. 28/06, 76/06, 72/07 и 97/11.

Љубљана од 31. марта 1992. године буде хитно урађен и да се дефинишу њени односи са матичном банком.

32. Међутим, према регистру привредних друштава, та ново формирана Љубљанска банка Сарајево остала је одговорна за „стару“ девизну штедњу у сарајевској филијали Љубљанске банке Љубљана све до краја 2004. године (видети став 35. у даљем тексту). Према томе, наставила је да управља штедњом клијената сарајевске филијале Љубљанске банке Љубљана. Око 3% те штедње коришћено је у процесу приватизације у ФБиХ (видети став 26. у горњем тексту), а у једном случају, парнични суд је наложио Љубљанској банци Сарајево да исплати штедњу једном штедиши сарајевске филијале Љубљанске банке Љубљана (видети *Вишњевац против Босне и Херцеговине* (одлука), број 2333/04 од 24. октобра 2006. године).

33. Уставни суд Босне и Херцеговине описао је ситуацију пре 2004. године као „хаотичну“ (одлука АР 164/04 од 1. априла 2006. године, став 55). Одбор за људска права за Босну и Херцеговину, домаће тело за људска права, утврдио је да правна несигурност у вези са питањем „старе“ девизне штедње у, између осталог, домаћим филијалама Љубљанске банке Љубљана и Инвестбанке у том периоду представља повреду члана 1. Протокола број 1 Конвенције (видети одлуку СН/98/377 и друге од 7. новембра 2003. године, став 270).

34. Агенција ФБиХ за банкарство је 2003. године ставила домаћу Љубљанску банку Сарајево под своју привремену управу из разлога што она нема дефинисане односе са Љубљанском банком Љубљана, страном банком из Словеније.

35. На основу измена и допуна Закона о регистру привредних друштава из 2000. године,²¹ парламент ФБиХ је 2003. године продужио законски рок за брисање уписа из периода ратног стања у регистар привредних друштава до априла 2004. године. Убрзо након тога, Општински суд у Сарајеву је у новембру 2004. године донео одлуку да домаћа Љубљанска банка Сарајево није правни следбеник сарајевске филијале словеначке Љубљанске банке Љубљана и да није одговорна за „стару“ девизну штедњу у тој филијали; и да, као резултат тога, упис у регистар привредних друштава из 1993. године којим се тврди другачије мора бити избрисан.

36. Домаћа Љубљанска банка Сарајево је 2006. године продала своју имовину једном хрватском предузећу које је, заузврат, преузело обавезу да исплати дугове те банке. Истовремено, просторије сарајевске филијале словеначке Љубљанске банке Љубљана, за које је наставила да се брине Влада ФБиХ све док се коначно не утврди

---

²¹ *Закон о поступку уписа правних лица у судски регистар*, „Службени лист ФБиХ“ бр. 4/00, 49/00, 32/01, 19/03 и 50/03.

статус те филијале, издате су истом хрватском предузећу у име и за рачун Љубљанске банке Љубљана.

37. Надлежни суд је 2010. године започео стечајни поступак против Љубљанске банке Сарајево у Босни и Херцеговини. Он је још у току.

(в) Статус филијале Инвестбанке у Тузли

38. Филијала Инвестбанке у Тузли увек је имала статус филијале без правног субјективитета. Вредност „старе“ девизне штедње у тој филијали била је отприлике 67 милиона УСД (приближно 100 милиона ДМ) 31. децембра 1991. године. Филијала је затворена у јуну 1992. године и никада више није почела са радом. Није јасно шта се догодило са њеним средствима.

39. Надлежни суд у Србији је 2002. године донео решење о стечају Инвестбанке. Српске власти су затим продале просторије филијала Инвестбанке у ФБиХ (оне у Републици Српској су продате 1999. године). На пример, за просторије у Џафер Махали у Тузли, српске власти су добиле 2.140.650 евра. Стечајни поступак против Инвестбанке је изгледа још у току.

40. Влада ФБиХ је 2010. године донела одлуку да преузме бригу о просторијама и архиви филијала Инвестбанке у ФБиХ, али изгледа да Инвестбанка више нема никакве просторије ни архиве у ФБиХ.

41. На захтев власти ФБиХ 2011. године српске власти су покренуле кривичну истрагу о начину на који је архив тузланске филијале пребачен на српску територију 2008. године.

2. Хрватска

(а) Мере у вези са „старом“ девизном штедњом

42. Влада Хрватске је навела да је „стара“ девизна штедња у домаћим банкама и њиховим страним филијалама отплаћена, без обзира на држављанство улагача. И заиста, јасно је да су исплатили штедњу држављанима Босне и Херцеговине у филијалама хрватских банака у Босни и Херцеговини. Међутим, Влада Словеније је доставила одлуке Врховног суда Хрватске (број 3015/1993-2 из 1994. године, број 3172/1995-2 из 1996. године и број 1747/1995-2 из 1996. године) које утврђују да израз „грађанин“ који се користи у релевантном законодавству означава држављанина Хрватске (видети и упоредити са *Kovačić и други*, цитирана у горњем тексту, став 77).

(б) Статус филијале Љубљанске банке Љубљана у Загребу

43. Хрватска је омогућила својим грађанима да своју „стару“ девизну штедњу из загребачке филијале Љубљанске банке Љубљана пребаце у хрватске банке (видети члан 14. Закона о старој девизној штедњи из

1993. године²² и релевантне подзаконске прописе²³). Наводно, око две трећине свих клијената те филијале су искористили ову могућност. Хрватска и Словенија су у марту 2013. године потписале Меморандум о сагласности, којим се ургирају даљи преговори о сукцесији у вези са пренесеним средствима. Кад су у питању преостале штедише које нису пренеле своју штедњу из загребачке филијале Љубљанске банке Љубљана у хрватске банке, чија је штедња износила око 300 милиона ДМ, неки од њих су покренули парнични поступак у хрватским судовима и 63 њих је добило своју „стару“ девизну штедњу из принудне продаје имовине те филијале у Хрватској (одлуке Општинског суда у Осијеку од 8. априла 2005. године и 15. јуна 2010. године;²⁴ видети такође *Ковачић и други*, цитирана у горњем тексту, ст. 122-33). Неке друге штедише воде парничне поступке у словеначким судовима (видети став 51. у даљем тексту). Према званичним документима која је поднела Влада Хрватске, Љубљанска банка Љубљана и њена загребачка филијала немају више никакву имовину у Хрватској.

3. Србија

(а) Мере у вези са „старом“ девизном штедњом

44. Након распада СФРЈ, „стара“ девизна штедња у српским банкама остала је замрзнута. Подизање новца је, међутим, било изузетно дозвољено из хуманитарних разлога без обзира на држављанство штедише и место филијале у питању (видети релевантна подзаконска акта²⁵). Штавише, српски судови су бар једном донели одлуку да су банке са седиштем у Србији одговорне за „стару“ девизну штедњу у њиховим филијалама у Босни и Херцеговини (видети

---

²² Закон о претварању девизних депозита грађана у јавни дуг Републике Хрватске, „Службени гласник Републике Хрватске“, број 106/93.

²³ Правилник о утврђивању увјета и начина под којима грађани могу пренијети своју девизну штедњу с организацијске јединице банке чије је сједиште изван Републике Хрватске на банке у Републици Хрватској, „Службени лист Републике Хрватске“, број 19/94.

²⁴ Влада Словеније је доставила копију (анекси бр. 273-74).

²⁵ Одлука о условима и начину давања краткорочних кредита банкама на основу дефинитивне продаје депоноване девизне штедње грађана, „Службени лист Савезне Републике Југославије“, бр. 42/93, 49/93, 71/93 и 77/93; Одлука о условима и начину исплате дела девизне штедње грађана која је депонована код НБЈ, „Службени лист Савезне Републике Југославије“ бр. 42/94, 44/94 и 50/94; Одлука о условима и начину исплате дела девизне штедње грађана која је депонована код НБЈ, „Службени лист Савезне Републике Југославије“, бр. 10/95, 52/95, 58/95, 20/96, 24/96 и 30/96; и Одлука о привременом обезбеђивању и начину и условима исплате средстава овлашћеним банкама на име динарске противвредности дела девизне штедње депоноване код НБЈ исплаћене грађанима за одређене намене, „Службени лист Савезне Републике Југославије“, бр. 41/96, 21/98 и 4/99.

Шекеровић против Србије (одлука), број 32472/03, 4. јануар 2007. године).

45. Србија се 1998. године, а затим поново 2002. године обавезала да ће исплатити, делимично у готовини, а делимично у владиним обвезницама, „стару“ девизну штедњу у домаћим филијалама домаћих банака својим грађанима и грађанима свих држава осим држава следбеница СФРЈ, заједно са „старом“ девизном штедњом у страним филијалама домаћих банака (као што је тузланска филијала Инвестбанке) грађана свих држава осим држава следбеница СФРЈ. Те владине обвезнице требало је амортизовати до 2016. године у 12 годишњих рата са каматом по годишњој стопи од 2% (члан 4. Закона о старој девизној штедњи из 2002. године²⁶). У вези са износом који је требало вратити, Србија се обавезала да ће вратити првобитне улоге са доспелом каматом до 31. децембра 1997. године по првобитној стопи и са каматом доспелом после тог датума по годишњој стопи од 2% (члан 2. истог Закона).

46. Преостала „стара“ девизна штедња, међутим, требало је да остане замрзнута (наиме, штедња грађана држава следбеница СФРЈ осим Србије депонована у свим филијалама српских банака, и домаћих и страних, као и штедња српских грађана у филијалама српских банака ван Србије), за време преговора о сукцесији, као што је, на пример, био случај са улозима трећег подносиоца представке. Штавише, сви поступци у вези са „старом“ девизном штедњом обустављени су према закону, у складу са чл. 21. и 22. Закона о старој девизној штедњи из 1998. године²⁷ и чл. 21. и 36. Закона о старој девизној штедњи из 2002. године.

(б) Статус Инвестбанке и њених филијала

47. У складу са регистром предузећа, Инвестбанка је државна банка. Њом управља Агенција за осигурање депозита Србије. Као правно лице у државном власништву, она је морала да пребије своја велика потраживања од државних и друштвених предузећа како би била могућа њихова приватизација сходно Закону о приватизацији из 2001. године.²⁸ У јануару 2002. године надлежни суд је издао решење о стечају Инвестбанке. Стечајни поступак је у току. Стотине штедиша у филијалама Инвестбанке у Босни и Херцеговини неуспешно траже да им се врате њихова средства у контексту стечајног поступка. 20 њих је покренуло парничне поступке против Инвестбанке, али безуспешно.

---

²⁶ Закон о регулисању јавног дуга Савезне Републике Југославије по основу девизне штедње грађана, „Службени лист Савезне Републике Југославије“, број 36/02.

²⁷ Закон о измирењу обавеза по основу девизне штедње грађана, „Службени лист Савезне Републике Југославије“ бр. 59/98, 44/99 и 53/01.

²⁸ Закон о приватизацији, „Службени гласник Републике Србије“, бр. 38/01, 18/03, 45/05, 123/07 и 30/10.

4. Словенија

(а) Мере у вези са „старом“ девизном штедњом

48. Словенија је 1991. године преузела од СФРЈ законску гаранцију за „стару“ девизну штедњу у домаћим филијалама свих банака (укључујући и Инвестбанку и друге стране банке), без обзира на држављанство улагача (видети члан 19, став 3. Закона за спровођење Уставне повеље о суверенитету и независности Републике Словеније – Уставни закон из 1991. године²⁹), и претворила обавезе банака према штедишама у јавни дуг (видети Закон о старој девизној штедњи из 1993. године³⁰). Словенија се тиме обавезала да исплати првобитне улоге и камату доспелу до 31. децембра 1990. године по првобитној стопи, као и камату доспелу од 1. јануара 1991. године до 31. децембра 1992. године по годишњој стопи од 6% (члан 2. Закона о старој девизној штедњи из 1993. године). У вези са периодом после тога, каматна стопа је зависила од тога да ли се штедиша одлучио за владине обвезнице или готовину. Штедише су имале право на владине обвезнице, које је требало амортизовати до 2003. године у 20 полугодишњих рата и припадајућу камату по годишњој стопи од 5%, или на готовину од банака у којима су имале новац, заједно са каматом по тржишној стопи плус 0.25% у 10 полугодишњих рата. У овом другом случају, банкама су се издавале владине обвезнице. Неке штедише су се одлучиле за обвезнице пошто су могли да их употребе за куповину државних станова и предузећа и за плаћање пореза и пензијских доприноса.

(б) Статус Љубљанске банке Љубљана и њених филијала

49. Убрзо после проглашења независности, Словенија је национализовала, а затим, 1994. године, реструктурирала Љубљанску банку Љубљана изменом и допуном Закона о спровођењу Уставне повеље из 1991. године. Највећи део њене имовине и део њених обавеза пренет је на нову банку – Нову щубљанску банку (видети члан 22. тачка (б) тог Закона, цитираног у ставу 54. у даљем тексту). Стара банка је задржала обавезу за „стару“ девизну штедњу у њеним филијалама у другим државама следбеницама и односна потраживања од НБЈ (исто). На основу тог Закона, домаћи судови су донели један број одлука којима се Љубљанској банци налаже да исплати „стару“ девизну штедњу штедишама у њеној сарајевској филијали; истовремено, домаћи судови су сматрали да сама словеначка држава

---

²⁹ *Ustavni zakon za izvedbo Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti RS*, „Службени лист Републике Словеније“, бр. 1/91 и 45/94.

³⁰ *Zakon o poravnavanju obveznosti iz neizplaćanih deviznih vlog*, „Службени лист Републике Словеније“, број 7/93.

нема никакве обавезе с тим у вези (видети пресуде Врховног суда II Ips 415/95 од 27. фебруара 1997. године; II Ips 613/96 од 1. априла 1998. године; и II Ips 490/97 од 21. јануара 1999. године). Старом Љубљанском банком је у почетку управљала Агенција за рехабилитацију банака. Она је сада под контролом агенције Владе Словеније – Фонда за сукцесију.

50. Сви поступци који се односе на „стару“ девизну штедњу у филијалама старе Љубљанске банке Љубљана у другим државама следбеницама су прекинути 1997. године (уз изузетак трећестепених поступака пред Врховним судом), док трају преговори о сукцесији (видети Закон о Фонду за сукцесију Републике Словеније из 1993. године,³¹ измењен и допуњен 1997. године, и Закон о Фонду за сукцесију и високом представнику за сукцесију Републике Словеније из 2006. године³²). У децембру 2009. године Уставни суд Словеније је, на основу тужбе двојице хрватских штедиша, прогласио ту меру неуставном.³³

51. Окружни суд у Љубљани је од тада донео многе пресуде којима је старој Љубљанској банци Љубљана наложено да исплати „стару“ девизну штедњу у њеној филијали у Сарајеву заједно са каматом (видети, на пример, пресуду Р 119/1995-I од 16. новембра 2010. године, која је постала правоснажна и обавезујућа 4. јануара 2012. године кад ју је потврдио Виши суд у Љубљани; пресуду Р 9/2007-II од 7. децембра 2010. године; и пресуду Р 1013/2012-II од 10. јануара 2013. године). Суд је објаснио да су према закону СФРЈ филијале поступале у име и за рачун матичних банака. Према словеначком закону, штавише, стара Љубљанска банка је задржала обавезу за „стару“ девизну штедњу у својој филијали у Сарајеву. Суд је сматрао да је небитно што је 1993. године банка са истоименим називом, Љубљанска банка Сарајево, преузела обавезу старе Љубљанске банке Љубљана за штедњу у сарајевској филијали (видети став 30. у горњем тексту), пошто је то учињено без одобрења матичне банке или штедиша. У сваком случају, 2004. године надлежни суд у Босни и Херцеговини је избрисао упис у регистар предузећа из 1993. године (видети став

35. у горњем тексту). Окружни суд у Љубљани је такође сматрао небитним што је девизна штедња пребачена на девизне рачуне НБЈ у складу са планом поновног депоновања изнетог у горњем тексту.

---

³¹ *Zakon o Skladu Republike Slovenije za sukcesijo*, „Службени лист Републике Словеније“ бр. 10/93, 38/94 и 40/97.

³² *Zakon o Skladu Republike Slovenije za nasledstvo in visokem predstavniku Republike Slovenije za nasledstvo*, „Службени лист Републике Словеније“ бр. 29/06 и 59/10.

³³ Одлука објављена у „Службеном листу Републике Словеније“ број 105/09.

5. Бивша Југословенска Република Македонија

52. Бивша Југословенска Република Македонија исплатила је „стару“ девизну штедњу у домаћим банкама и локалним филијалама страних банака, као што је скопљанска филијала Љубљанске банке Љубљана, без обзира на држављанство штедише у питању.³⁴

II. РЕЛЕВАНТНО ДОМАЋЕ ПРАВО

53. Као што је примећено у ставу 22. у горњем тексту, одређена ограничења у подизању девизне штедње већ су постојала пре распада СФРЈ. На пример, члан 17. тачка (в) одлуке НБЈ из јануара 1991. године,³⁵ коју је Уставни суд СФРЈ прогласио неуставном у априлу 1992. године, гласи како следи:

„Овлашћене банке извршавају налоге за исплату грађанима девизних улога депонованих на њиховим девизним рачунима... када од тог лица добију унапред обавештење о намери да ће користити девизна средства на следећи начин:

(i) износе који не прелазе 500 ДМ: 15 дана за прво подизање и 30 дана за каснија подизања;

(ii) износе који не прелазе 1.000 ДМ: 30 дана за прво подизање и 45 дана за каснија подизања;

(iii) износе који не прелазе 3.000 ДМ: 90 дана; и

(iv) износе који не прелазе 8.000 ДМ :180 дана.“

Та одредба, међутим, није била важна за југословенске иселенике, као што су подносиоци представке у конкретном предмету (видети члан 8. ст. 6. и 17. те одлуке). Немогућност подносилаца представке да подигну своју штедњу са својих рачуна произашла је из примене следећих одредби домаћег права, наведеног хронолошким редом.

54. Релевантни део Закона о спровођењу Уставне повеље Словеније из 1991. године, измењен и допуњен 1994. године, гласи како следи:

Прембула

„С обзиром на неспремност одређених држава насталих на територији бивше [СФРЈ] и банака са седиштем у тим државама;

---

³⁴ Закон за преземање на депонираните девизни влогови на граѓаните од страна на Република Македонија, „Службени лист Републике Македоније“, број 26/92; Закон за гаранција на Република Македонија за депонираните девизни влогови на граѓаните и за обезбедување на средства и начин за исплата на депонираните девизни влогови на граѓаните во 1993 и 1994, „Службени лист“, бр. 31/93, 70/94, 65/95 и 71/96; и Закон за начинот и постапката на исплатување на депонираните девизни влогови на граѓаните по кои гарант е Република Македонија, „Службени лист“, бр. 32/00, 108/00, 4/02 и 42/03.

³⁵ Одлука о начину вођења девизног рачуна и девизног штедног улога домаћег и страног физичког лица, „Службени лист СФРЈ“, бр. 6/91, 30/91, 36/91 и 25/92.

С обзиром на тренутну немогућност да се постигне споразум о сукцесији у вези са финансијском активом и пасивом бивше СФРЈ и правних лица на њеној територији, због практичних и законских последица рата на територији бивше СФРЈ, међународних санкција уведених такозваној СРЈ (Србија и Црна Гора), пропасти финансијских и економских система у неким држава следбеницама, и коришћења финансијске активе бивше СФРЈ од стране такозване СРЈ за финансирање рата;

...;

А са намером да се кроз преговоре нађе са страним повериоцима правично решење за претпоставку одговарајуће расподеле државних дугова бивше СФРЈ у случајевима где се коначни корисник не може утврдити...”

Члан 22(б)

„Љубљанска банка Љубљана и Кредитна банка Марибор преносе своја пословања и имовину новим банкама формираним према овом закону.

Без обзира на одредбе претходног става, Љубљанска банка Љубљана и Кредитна банка Марибор задржавају:

...

(iii) потпуну одговорност за обичну девизну штедњу и штедне рачуне за које не гарантује Република Словенија;

...

(v) потраживања која се на њих односе.

Љубљанска банка Љубљана одржава везе са својим постојећим филијалама и зависним предузећима у другим републикама на територији бивше СФРЈ, и задржава одговарајући удео потраживања од Народне банке Југославије у вези са штедним девизним рачунима.”

55. Релевантни део Закона о Фонду за сукцесију Републике Словеније из 1993. године, измењен и допуњен 1997. године, прописује:

Члан 1.

„Како би се реализовала потраживања и измиреле обавезе Републике Словеније и физичких и правних лица на територији Републике Словеније у процесу поделе права, имовине и обавеза [СФРЈ], оснива се Фонд за сукцесију Републике Словеније.“

Члан 15(ч)(1)

„Ако је судски поступак или извршни поступак у току против лица која живе или су настањена у Словенији, притужилац или поверилац живе или су настањени у ... једној од република бивше СФРЈ... и потраживање се односи на правну радњу или извршну судску одлуку, суд ће прекинути поступак на сопствену иницијативу.”

56. Релевантни део закона о старој девизној штедњи Србије из 2002. године³⁶ гласи како следи:

Члан 21(1)

„Држављани [Босне и Херцеговине, Хрватске, Словеније и Бивше Југословенске Републике Македоније] који су [стару] девизну штедњу ... положили код овлашћених банака са седиштем у банкама са седиштем у [Србији и Црној Гори],³⁷ као и држављани [Србије и Црне Горе] који су ту штедњу положили код филијала [тих] банака ... на територији [Босне и Херцеговине, Хрватске, Словеније и Бивше Југословенске Републике Македоније] своја потраживања по основу девизне штедње грађана оставарују на начин који се уговори са државама сукцесорима СФРЈ.”

Члан 36.

„Даном ступања на снагу овог закона обустављају се судски поступци за наплату девизне штедње обухваћене овим законом, укључујући и извршне поступке.“

57. Члан 2. Закона о старој девизној штедњи из 2006. године Босне и Херцеговине гласи како следи:

„1. Према овом закону, стара девизна штедња је девизна штедња у банкама на територији Босне и Херцеговине до 31. децембра 1991. године, укључујући камату обрачунату до тог датума, умањена за сва плаћања после тог датума и сва средства пренета на посебне рачуне за приватизацију.

2. Стара девизна штедња дефинисана у ставу 1. у горњем тексту не обухвата девизну штедњу у филијалама *Љубљанске банке*, *Инвестбанке* и других страних банака на територији Босне и Херцеговине.

3. У складу са Споразумом о питањима сукцесије из 2001. године, девизна штедња дефинисана у ставу 2. у горњем тексту је обавеза држава следбеница у којима су банке у питању имале своја седишта. Босна и Херцеговина пружа помоћ, у оквиру својих међународних активности, власницима тих девизних рачуна ...”

58. Члан 23. Закона о Фонду за сукцесију и високом представнику за сукцесију Републике Словеније из 2006. године прописивао је:

“(1) Све одлуке судова у Словенији о обустави поступака у вези са девизном штедњом код комерцијалне банке или неке њене филијале у некој од држава следбеница бивше СФРЈ донете у складу са Законом о сукцесији Републике Словеније из 1993. године остају на снази. Сви поступци наведени у претходној реченици који су већ обновљени биће надаље обустављени или прекинути.

---

³⁶ Тачан назив закона је *Закон о регулисању јавног дуга Савезне Републике Југославије по основу девизне штедње грађана*, „Службени лист СРЈ“, бр. 36/02 (прим. прев.).

³⁷ Овај закон усвојила је Савезна Република Југославија, која је постојала од 1992. године до 2003. године. Њу су чиниле Србија и Црна Гора. Србија је искључиви правни следбеник Савезне Републике Југославије.

(2) Поступци из претходног става обнављају се аутоматски након решавања питања гаранције СФРЈ или НБЈ за девизну штедњу у складу са чланом 7. Анекса Ц Споразума о питањима сукцесије.“

Уставни суд Словеније је 3. децембра 2009. године прогласио ову одредбу неуставном.

РЕЛЕВАНТНО МЕЂУНАРОДНО ПРАВО И ПРАКСА

I. МЕЂУНАРОДНО ПРАВО О СУКЦЕСИЈИ ДРЖАВА

59. Питање сукцесије држава регулисано је, бар делимично, правилима општег међународног права која се огледају у Бечкој конвенцији о сукцесији држава у односу на уговоре из 1978. године и, у извесној мери, у Бечкој конвенцији о сукцесији држава у односу на државну имовину, архиве и дугове из 1983. године.³⁸ Иако ова друга конвенција још није на снази и само су три тужене државе до сада уговорне стране (Хрватска, Словенија и Бивша Југословенска Република Македонија), добро утврђено начело међународног права је да, чак и када држава није ратификовала уговор, она може бити везана једном од његових одредаба у оној мери у којој та одредба одражава обичајно међународно право, било тако што кодификује обичајно правило или тако што ствара ново обичајно правило (видети *Cudak против Литваније* [ВВ], број 15869/02, став 66, ЕЦХП 2010, и пресуду Међународног суда правде у *North Sea Continental Shelf Cases*, пресуда од 20. фебруара 1969. године, став 71, МСП Извештаји 1969).

60. Обавеза да се преговара у доброј вери ради постизања споразума је основно начело решавања разних аспеката сукцесије (видети Мишљење број 9 Арбитражне комисије Међународне конференције о бившој Југославији,³⁹ и члан 6. Резолуције о сукцесији држава о питањима имовине и дугова Института за међународно право из 2001. године – „Резолуција 2001“). Ако се не постигне споразум, територијално начело је од виталног значаја у оној мери у којој је реч о сукцесији државне имовине (члан 18. Бечке конвенције из 1983. године и члан 16. Резолуције 2001). У вези са државним дуговима, начело које се примењује је начело „правичне сразмере“. Релевантна одредба Бечке конвенције из 1983. године је члан 41. који гласи како следи:

---

³⁸ СФРЈ је 1983. године потписала ову конвенцију. Савезна Република Југославија је 2001. године поднела инструмент којим обавештава о својој намери да задржи потпис СФРЈ.

³⁹ Комисију су основале Европска заједница и њене државе чланице 1991. године. Она је дала 15 мишљења о правним питањима у вези са распадом СФРЈ (*International Law Reports* 92(1993), str. 162-208. i 96(1994), str. 719-37.

„Када дође до распада неке државе и престанка њеног постојања, а делови територије државе претходнице чине две или више држава следбеница, осим ако се државе следбенице другачије не договоре, државни дуг државе претходнице прелази на државе следбенице у правичним сразмерама, посебно узимајући у обзир имовину, права и интересе који прелазе на државе следбенице у односу на дуг државе претходнице.“

Члан 23. став 2. Резолуције из 2001. године прописује на сличан начин да начело „правичне сразмере” представља руководеће начело када је реч о државним дуговима:

„Ако се споразум о преносу државних дугова државе претходнице не постигне, државни дуг, у свакој категорији сукцесије, прелази на државу следбеницу у правичној сразмери посебно узимајући у обзир имовину, права и интересе који прелазе на државу следбеницу или државе следбенице у вези са таквим државним дугом.“

И поред тога, чл. 27-29. Резолуције из 2001. године праве разлику између државних, локално ограничених и локалних дугова и прописују да се територијално начело посебно примењује на локалне дугове:

Члан 27. (државни дугови)

„1. Државни дугови државе претходнице направљени у корист целе државе (државни дугови) подлежу правилима садржаним у члану 22. и наставку ове резолуције.

2. Дугови јавних установа и предузећа у државном власништву која послују на државном нивоу подлеже истим правилима без обзира на место њихових регистрованих канцеларија.“

Члан 28. (локално ограничени дугови)

„1. Државни дугови државе претходнице или јавне установе или предузећа које послује на државном нивоу, за одређене пројекте или циљеве у одређеном региону (локално ограничени државни дугови), подлежу правилима садржаним у претходном члану.

2. Међутим, расподела овог дуга у складу са захтевима правичности узима у обзир прелазак имовине (предмета/инсталација) у вези са дугом и сваке зараде од тих пројеката или предмета од којих користи има држава следбеница на чијој се територији они налазе.“

Члан 29. (локални дугови)

„1. Дугови локалних јавних установа (општине, региони, савезне јединице, сектори, јавне комуналне услуге и друге регионалне и локалне установе) прелазе на државу следбеницу на чијој се територији налази та јавна установа.

...

6. Држава претходница и држава следбеница или државе могу на основу споразума другачије решити пренос локалних дугова. За намирења која подразумевају приватне дугове, приватни повериоци учествују у изради нацрта и закључењу овог споразума.“

Најзад, у вези са утицајем сукцесије држава на приватна лица, Резолуција из 2001. године, у релевантном делу, гласи како следи:

Члан 24. ст. 1. и 2.

“1. Сукцесија држава не би требало да погађа права и обавезе приватних поверилаца и дужника.

2. Државе следбенице, у свом домаћем правном поретку, признају постојање права и обавеза поверилаца утврђена у правном поретку државе претходнице.“

Члан 25.

„Државе следбенице у највећој могућој мери поштују права приватних лица стечена у правном поретку државе претходнице.“

II. СПОРАЗУМ О ПИТАЊИМА СУКЦЕСИЈЕ И РЕЛЕВАНТНА ПРАКСА

61. Овај споразум је био резултат скоро десетогодишњих преговора под покровитељством Међународне конференције о бившој Југославији и Високог представника (међународни управник именован према члану 10. Општег оквирног мировног споразума за Босну и Херцеговину). Он је потписан 29. јуна 2001. године, а ступио је на снагу између Босне и Херцеговине, Хрватске, Србије и Црне Горе (коју је касније наследила Србија), Словеније и Бивше Југословенске Републике Македоније 2. јуна 2004. године.

62. Питање „старе“ девизне штедње било је спорно. Државе следбенице имале су различите ставове о томе да ли ово питање треба разматрати као одговорност СФРЈ према Анексу Ц (финансијска актива и пасива) или као питање приватног права према Анексу Г (приватна имовина и стечена права).⁴⁰ Те државе нису могле да се сложе ни око тога да ли гаранције СФРЈ за „стару“ девизну штедњу треба да преузме држава у којој матична банка у питању има своју централу или држава у којој је штедња заправо уложена. Следеће одредбе су коначно уврштене у Анекс Ц овог споразума:

Члан 2. став 3. тачка а)

"Остале финансијске обавезе [СФРЈ] укључују:

(а) Гаранције СФРЈ или Народне банке Југославије за депоноване штедне улоге у чврстој валути код комерцијалних банака и у било којој од њених филијала у било којој од држава сукцесора пре датума проглашења њихове независности;
...“

---

⁴⁰ Видети *travaux préparatoires* Споразума коју је доставила Влада Словеније (анекси бр. 265-70).

Члан 7.

„Гаранције СФРЈ или њене НБЈ за депоноване штедне улоге у чврстој валути код комерцијалних банака и било којих од њених филијала у било којој држави сукцесору пре датума када је ова прогласила своју независност биће без одлагања предмет преговора, узимајући посебно у обзир неопходност заштите штедне појединаца у чврстој валути. Ови преговори ће се одржати под покровитељством Банке за међународна поравнања.“

63. Четири рунде преговора о расподели гаранција СФРЈ за „стару“ девизну штедњу одржане су током 2001. и 2002. године. Како државе следбенице нису могле да постигну споразум, у септембру 2002. године Банка за међународна поравнања (у даљем тексту: „БИС“) обавестила их је да је експерт, господин Меуер, одлучио да прекине своје ангажовање у овом питању и да БИС више нема никакву улогу с тим у вези. Она је закључила следеће:

"Ако, међутим, свих пет држава следбеница касније одлуче да приступе новим преговорима о гаранцијама за штедњу у чврстој валути и буду тражиле помоћ БИС с тим у вези, БИС би била спремна да размотри пружање те помоћи, према условима који ће бити договорени."⁴¹

Изгледа да су четири државе следбенице (све осим Хрватске) убрзо након тога обавестиле БИС о спремности да се преговори наставе. Хрватска је то учинила у октобру 2010. године, а одговор је примила у новембру 2010. године, који у релевантном делу, гласи како следи:

"...БИС је недавно поново разматрала ово питање и верује да њен допринос некој новој рунди преговора, као банке која је спремна да пружи добре услуге, не би имао додатну вредност, такође имајући у виду време које је протекло од последње рунде преговора, као и њене тренутне приоритете у области монетарне и финансијске стабилности. Међутим, желели бисмо да нагласимо да организација двомесечних састанака у Базелу нуди практичну могућност гувернерима држава следбеница да о овом питању међусобно разговарају на неформалној основи код БИС."⁴²

64. Требало би имати у виду да је слично питање гаранција СФРЈ за штедне улоге депоноване код Поштанске штедионице и њених филијала решено мимо преговора о Споразуму о питањима сукцесије, тако што је свака држава следбеница преузела гаранције за филијале на својој територији.

65. Финансијска актива СФРЈ подељена је у складу са следећим процентима: Босна и Херцеговина – 15,5%, Хрватска – 23%, Бивша Југословенска Република Македонија – 7,5%, Словенија – 16%, и Србија и Црна Гора (коју је касније наследила Србија) – 38% (према члану 5. Анекса Ц Споразума). Изгледа да су у периоду од 2003. године до 2012. године практично сва девизна средства на девизним

⁴¹ Копија тог дописа који је доставила Влада Хрватске.

⁴² Копија тог дописа који је доставила Влада Хрватске.

рачунима бивше НБЈ, у износу од око 237 милиона УСД код америчких банака и 221 милион УСД код других банака, подељена између држава следбеница у складу са горе наведеним процентима.⁴³

66. У складу са чланом 4. Споразума о питањима сукцесије, основан је Стални мешовити комитет високих представника држава следбеница ради праћења делотворног спровођења Споразума и да служи као форум на ком се може разговарати о питањима која настану за време његовог спровођења. Он се до сада састао три пута: 2005. године, 2007. године и 2009. године.

67. Следеће одредбе овог споразума су такође битне у овом предмету:

Члан 5.

„(1) Разлике које могу да настану у погледу тумачења и примене овог споразума, првенствено ће се решавати преговорима између заинтересованих држава.

(2) Уколико се те разлике не могу решити преговорима у року од месец дана од тренутка пријема првог таквог саопштења, заинтересоване државе ће, на основу преговора:

а) упутити случај на одлучивање ауторитативне личности по њиховом избору, са циљем доношења бржег и ауторитативног решења које ће се поштовати, а које може, ако треба, да одреди одређене временске рокове за предузимање акција; или

б) упутити случај на решавање Сталном мешовитом комитету основаном на основу члана 4. овог Споразума.

(3) Разлике које могу да настану у пракси око тумачења термина који се користе у овом Споразуму или било ком другом наредном споразуму који може да произађе током спровођења прилога овог Споразума, могу се, на предлог било које заинтересоване државе, додатно упутити на обавезујуће експертно решавање које врши један експерт (који није држављанин ниједне уговорне стране овог Споразума) кога споразумно именују стране у спору, или, у одсуству договора, председник Суда за мирење и арбитражу ОЕБС-а. Експерт ће утврдити сва питања процедуре након консултовања са странама које траже такво стручно решавање, уколико то сматра потребним, са чврстом намером да обезбеди брзо и делотворно решавање разлика.

(4) Поступак који се предвиђа у ставу 3. овог члана биће стриктно ограничен на тумачење термина коришћених у споразумима о којима је реч, и неће ни под којим условима дозволити експерту да одређује практичну примену ових споразума. Наведени поступак посебно се неће односити на:

а) Додатак Споразуму;

б) Чланове 1, 3 и 4 Прилога Б;

в) Чланове 4 и 5 (1) Прилога В;

---

⁴³ Копије релевантне SWIFT преписке и других релевантних докумената доставила је Влада Србије.

г) Члан 6 Прилога Г.

(5) Претходни став овог члана неће утицати на права или обавезе Страна уговорница у овом Споразуму на основу било које одредбе на снази која их обавезује у погледу решавања спорова.

Члан 9.

„Споразум ће се спроводити у доброј вери према Повељи Уједињених нација од стране држава сукцесора и у сагласности са међународним правом.“

III. МЕЂУНАРОДНА СУДСКА ПРАКСА О *PACTUM DE NEGOTIANDO* У МЕЂУДРЖАВНИМ ПРЕДМЕТИМА

68. Обавеза која проистиче из *pactum de negotiando*, да се преговара ради закључења споразума, мора се испунити у доброј вери у складу са основним начелом *pacta sunt servanda*. Арбитражни суд за Споразум о немачким спољним дуговима је 26. јануара 1972. године је у предмету *Грчка против Савезне Републике Немачке* навео, с тим у вези, следеће (ст. 62-65):

„Међутим, *pactum de negotiando* такође није без правних последица. То значи да обе стране треба да учине напор, у доброј вери, да се дође до обострано задовољавајућег решења кроз компромис, чак и ако то значи напуштање раније чврсто заузетих ставова. То подразумева спремност да се, у циљу преговора, напусте ранији ставови и да се нађе са другом страном на пола пута. Језик Споразума не може се тумачити тако да значи да нека страна намерава да се држи свог претходног става и да инсистира на потпуној предаји друге стране. Такав концепт би био недоследан са изразом „преговори“. То би било управо супротно ономе што се намеравало. Обавеза да се преговара подразумева да ће се са другом страном поступати тако да се постигне споразум. Иако Суд закључује да члан 19. у вези са ставом II Анекса I апсолутно не обавезује ниједну страну да се постигне споразум, он је мишљења да услови ових одредби захтевају од страна да преговарају, да се погађају, и да у доброј вери покушају да постигну резултат прихватљив за обе стране и тиме заврше ову дугу исцрпљујућу полемику...

Споразум да се преговара о спорним монетарним потраживањима, у овом предмету, неизбежно подразумева спремност да се разматра поравнање. То је тачно, чак иако спор не обухвата само износ потраживања, већ и њихово постојање. Начело поравнања није тиме угрожено. Члан 19. не захтева од страна да обавезно реше разна правна питања о којима се нису слагале. На пример, он не предвиђа да се од обеју страна очекује да се нађу очи у очи о одређеним тачкама које их раздвајају, као што је правно постојање или непостојање спорних потраживања, или да ли су она државна или приватна потраживања. У вези са тим тачкама, стране су се заправо сложиле да се неће сложити, без обзира на њихове аргументе у вези са њима, оне су се посветиле преговорима што је више могуће ради закључења споразума о поравнању...

Трибунал сматра да се начело које је садржано у предмету *North Sea Continental Shelf Cases* односи на овај спор. Као што је изјавио Међународни суд

правде, оно потврђује и даје значај обичном значењу „преговора“. Да би имали смисла, преговорима се мора приступити са циљем да се постигне споразум. Иако, као што смо истакли, договор да се преговара не мора да подразумева обавезу да се постигне споразум, он подразумева да се учине озбиљни напори у том правцу."

69. Међународни суд правде је недавно сумирао односну судску праксу на следећи начин (пресуда од 5. децембра 2011. године о *Примени привременог споразума од 13. септембра 1995. године (Бивша Југословенска Република Македонија против Грчке)*, став 132, Извештаји МСП из 2011. године):

„Суд примећује да је значење преговора у сврхе решавања спорова, или обавеза да се преговара, појашњено судском праксом Суда и његових претходника, као и арбитражним одлукама. Као што је Стални суд међународне правде већ навео 1931. године у предмету *Railways Traffic between Lithuania and Poland*, обавеза преговарања је пре свега „не само да се приступи преговорима, већ да се они и воде што је више могуће, ради закључења споразума“. Без сумње да то не подразумева „обавезу постизања споразума“ (*Railways Traffic between Lithuania and Poland, Саветодавно мишљење, 1931, P.C.I.J., серија А/В, број 42*, стр. 116; видети такође *Pulp Mills on the River Uruguay (Аргентина против Уругваја)*, пресуда, Извештаји МСП из 2010. године (I), стр. 68, став 150), или да се воде непотребни дугачки преговори (*Mavrommatis Palestine Concessions, пресуда број 2, 1924, ССМП, серија А, број 2*, стр. 13). Државе, међутим, морају тако да се понашају да „преговори буду садржајни“. Овај захтев није испуњен, на пример, кад једна од страна „инсистира на сопственом положају не размишљајући о некој његовој промени“ (*North Sea Continental Shelf (Савезна Република Немачка/Данска; Савезна Република Немачка /Холандија)*, пресуда, Извештаји МСП из 1969. године, стр. 47, став 85; видети такође *Pulp Mills on the River Uruguay (Аргентина против уругваја)*, пресуда, Извештаји МСП из 2010. године (I), стр. 67, став 146) или када оне ометају преговоре, на пример, прекидом комуникација или стварањем закашњења на неоправдан начин или непоштовањем договореног поступка (*Lake Lanoux Arbitration (Шпанија/Француска) (1957), Извештаји о међународним арбитражним одлукама (RIAA), Књига XII, стр. 307*). Преговори ради постизања споразума такође подразумевају да стране треба да воде довољно рачуна о интересима других (*Fisheries Jurisdiction (Уједињено Краљевство против Исланда), основаност, пресуда, Извештаји МСП из 1974. године*, стр. 33, став 78). У погледу доказа потребног за утврђивање постојања лоше намере (околност која би оправдала захтев друге стране да буде ослобођена), „мора се појавити нешто више од неуспеха одређених преговора“ (Арбитража о *Tacna-Arica Question (Чиле/Перу) (1925)*, RIAA, Књига II, стр. 930). То се може обезбедити доказима у зависности од околности, али се мора поткрепити „не спорним закључцима већ јасним и убедљивим доказима који захтевају такав закључак“(исто).“

IV. ПРЕСУДА Е-16/11 ЕВРОПСКЕ АСОЦИЈАЦИЈЕ ЗА СЛОБОДНУ ТРГОВИНУ ОД 28. ЈАНУАРА 2013. ГОДИНЕ

70. Landsbanki, приватна банка са Исланда, имала је филијале у Холандији и Уједињеном Краљевству, које су омогућавале *online* штедне рачуне под комерцијалним називом Icesave. Ти улози су били

покривени планом гаранција за улоге Исланда, као и плановима Холандије и УК.

71. Банка Landsbanki је пропала 2008. године, а Влада Исланда је основала New Landsbanki банку у складу са законима ради хитног спречавања системске кризе. Домаћи депозити су пребачени у New Landsbanki. Улози у Холандији и УК нису тако пренети. Убрзо после оснивања New Landsbanki и преноса домаћих депозита тој банци, активирана је обавеза плаћања према плану гаранција за улоге Исланда, укључујући и улоге из Холандије и УК. За разлику од домаћих штедиша, штедише код филијала у Холандији и Уједињеном Краљевству нису добиле накнаду из исландског плана, већ су на крају добиле исплату из холандског плана или плана УК.

72. Надзорни орган Европске асоцијације за слободну трговину је 2011. године поднео представку Суду Европске асоцијације за слободну трговину. Он је тражио да се утврди да Исланд, страна уговорница Споразума о европском економском простору (у даљем тексту: „ЕЕА“), није поступио према својим обавезама из Директиве 94/19/ЕК Европског парламента и Савета од 30. маја 1994. године о плановима гаранција за штедне улоге зато што није осигурао исплату минималног износа накнаде (20.000 евра⁴⁴) штедишама у Холандији и Уједињеном Краљевству у датим роковима. Представку је подржала Европска Комисија, као умешач.

73. У пресуди од 28. јануара 2013. године, Суд Европске асоцијације за слободну трговину је закључио да, иако су законски прописи ЕУ о јединственом тржишту транспоновани у правну регулативу Европске економске асоцијације, Исланд ту Директиву није повредио. Посебно, он је утврдио да Директива не обавезује државе и њихове органе да обезбеде накнаду ако се обавезе нису могле измирити на основу плана гаранција за улоге у случају системске кризе. Он је такође нагласио да државе уживају „широк дискрециони простор при основном избору економске политике у посебном случају системске кризе“.

ПРАВО

74. Подносиоци представке су изнели да њихова немогућност да подигну своју „стару“ девизну штедњу са рачуна у филијалама словеначке банке у Босни и Херцеговини, у случају прва два подносиоца представке, и српске банке, у случају трећег подносиоца представке, представља повреду члана 1. Протокола број 1 самостално

---

⁴⁴ Ниво покрића је 2010. године повећан са 20.000 евра на 100.000 евра (Директива 2009/14/ЕК Европског парламента и Савета од 11. марта 2009. године о измени и допуни Директиве 94/19/ЕК о плановима гаранција за штедне улоге).

и у вези са чланом 14. Конвенције од стране свих тужених држава. Они су такође тврдили да је дошло до повреде члана 13. Конвенције.

I. ПРЕТХОДНИ ПРИГОВОРИ ВЛАДА

75. Владе су позвале Велико веће да поново размотри пресуду Већа од 17. октобра 2011. године којом се представка проглашава допуштеном. Свака тужена влада је тврдила да подносиоци представке нису у оквиру њене „надлежности“ (члан 1. Конвенције), већ у оквиру надлежности осталих тужених влада. Владе Србије и Словеније су даље изнеле да се потраживања подносилаца представке не односе ни на какву „имовину“ у смислу члана 1. Протокола број 1 и да је према томе њихова представка некомпатибилна *ratione materiae* са Конвенцијом. Све владе су се ослониле на потпуно исте основе као и пред Већем (видети ст. 49-50. одлуке о допуштености).

76. Подносиоци представке оспорили су ове приговоре и, ослањајући се, између осталог, на ставове Већа, затражили од Суда да их одбаци.

77. Веће је утврдило да су подносиоци у оквиру надлежности свих тужених држава с обзиром да су оне прихватиле у контексту преговора о сукцесији да је „стара“ девизна штедња део финансијских обавеза СФРЈ које треба да деле (видети ст. 38. и 58. одлуке о допуштености). Оно је даље узело у обзир обавезу држава следбеница према међународном праву да заједнички решавају све аспекте сукцесије споразумом (видети ст. 36. и 58. те одлуке). У вези са питањем компатибилности *ratione materiae*, Веће је нашло да је доказима утврђено да нема разлога за сумњу да су подносиоци представке заиста имали „стару“ девизну штедњу на рачунима које су навели. Оно је такође утврдило да су потраживања подносилаца представке надживела распад СФРЈ из неколико разлога (видети ст. 52-55. одлуке о допуштености). Оно је посебно нагласило да законима држава следбеница предметна потраживања никада нису укинута нити су остала без правне ваљаности на неки други начин и да никада није постојала сумња да би неке или све државе следбенице на крају морале да их исплате подносиоцима представке.

„Државе следбенице су заиста у више наврата јасно показале своје недвосмислено опредељење да обезбеде да они који се налазе ситуацији садашњих подносилаца представке добију исплату своје „старе“ девизне штедње на овај или онај начин (упоредити по супротности *Vata против Чешке Републике* (одлука), број 43775/05, 24. јун 2008. године, где Тужена држава никада није показала никакав знак да прихвата или признаје потраживање подносиоца представке и да је остала непријатељски расположена према свим таквим потраживањима од пада комунистичког режима). Штавише, те државе су прихватиле да је „стара“ девизна штедња део финансијских обавеза СФРЈ које би оне требало да поделе, као што су поделиле друге финансијске обавезе и

имовину СФРЈ... С обзиром на посебну особину овог предмета, он се мора разликовати од предмета као што су *X, Y и Z против Немачке* (број 7694/76, одлука Комисије од 14. октобра 1977. године, Одлуке и извештаји (ДР) 12, стр. 131), *S.C. против Француске* (број 20944/92, одлука Комисије од 20. фебруара 1995. године, ДР 80, стр. 78), и *Абраини Лесчи и други против Француске* (број 37505/97, одлука Комисије од 22. априла 1998. године, ДР 93, стр. 120) у којима је утврђено да спорни међународни уговори, у недостатку закона за спровођење, нису створили појединачна права на накнаду за подносиоце представке која би могла да спадају у оквир члана 1. Протокола број 1.“

78. Констатује се да Велико веће није спречено да доноси одлуке у одговарајућим случајевима о питањима допуштености представке према члану 35. став 4. Конвенције, пошто та одредба омогућава Суду да одбаци представку која се сматра недопуштеном „у било којој фази поступка“. Према томе, чак и у фази одлучивања о основаности и сходно правилу 55, Суд може поново размотрити одлуку о проглашењу представке допуштеном када закључи да је она требало да буде проглашена недопуштеном због једног од разлога наведених у прва три става члана 35. Конвенције (видети *Odièvre против Француске* [ВВ], број 42326/98, став 22, ЕЦХР 2003-III).

79. Велико веће, међутим, пошто је размотрило приговоре влада, налази да они не оправдавају поновно разматрање одлуке Већа да се одбију претходни приговори које су владе ставиле раније. Дакле, Велико веће не може а да не примети да, поред разлога на које се Веће ослонило, одлуке српских и словеначких судова наведене у ст. 44, 49. и 51. у горњем тексту, показују да су потраживања као што су ова која се разматрају у овом предмету надживела распад СФРЈ. Даље, у вези са питањима словеначке владе о постојању и тачном износу штедње подносилаца представке, Велико веће је поново разматрало све доказе у спису предмета, посебно копију банкарских извода који показују стање на рачунима госпође Алишић и господина Саџака 31. децембра 1991. године, копију уговора о штедњи господина Саџака, изводе из штедње књижице господина Шахдановића који показују стање на једном од његових рачуна 17. априла 1992. године, службене податке које је доставила српска влада у поступку пред Већем који показују стање на рачунима господина Шахдановића 3. јануара 2002. године, податке на микрофилму о рачунима госпође Алишић и господина Саџака које је дала Влада Босне и Херцеговине, и документ који је издала Агенција за приватизацију ФБиХ у коме се наводи да подносиоци представке нису употребили своју „стару“ девизну штедњу у процесу приватизације.

80. Велико веће, такође узимајући у обзир посебне околности овог случаја, закључује да му је показано ван сваке сумње да подносиоци представке имају „стару“ девизну штедњу у износима наведеним у ставу 10. у горњем тексту и налази да је довољно утврђено да ови улози представљају „имовину“ у смислу члана 1. Протокола бр. 1

(видети, међу другим изворима, *Gayduk и други против Украјине* (одлука), број 45526/99, одлука 2. јул 2002. године, у односу на почетне улоге; *Merzhoyev против Русије*, број 68444/01, став 48, 8. октобар 2009. године; *Суљагић против Босне и Херцеговине*, број 27912/02, став 35, 3. новембар 2009. године; *Воуајуан против Јерменије*, број 38003/04, став 54, 22. март 2011. године; *Kotov против Русије* [ВВ], број 54522/00, став 90, 3. април 2012. године; и *А. и В. против Црне Горе*, број 37571/05, став 68, 5. март 2013. године).

81. Сходно томе, Велико веће одбацује претходне приговоре тужених влада. Примећено је да, за разлику од њиховог става пред Већем, ниједна влада није ставила приговор у поднесцима Великом већу тврдећи да су подносиоци представке пропустили да исцрпе домаћа правна средства.

II. НАВОДНА ПОВРЕДА ЧЛАНА 1. ПРОТОКОЛА БРОЈ 1

82. Члан 1. Протокола број 1 уз Конвенцију гласи како следи:

„Свако физичко и правно лице има право на неометано уживање своје имовине. Нико не може бити лишен своје имовине, осим у јавном интересу и под условима предвиђеним законом и општим начелима међународног права.

Претходне одредбе, међутим, ни на који начин не утичу на право државе да примењује законе које сматра потребним да би регулисала коришћење имовине у складу с општим интересима или да би обезбедила наплату пореза или других дажбина или казни.“

A. Закључци Већа

83. Веће је утврдило да је питање „старе“ девизне штедње у сарајевској филијали Љубљанске банке Љубљана и тузланској филијали Инвестбанке питање сукцесије (видети одлуку о допуштености у конкретном предмету). Даље, иако наглашава да задатак Суда није да реши ово питање уместо тужених држава, оно је сматрало да би могло и поред тога да размотри да ли немогућност подносилаца представке да користе своју уштеђевину више од 20 година, баш због пропуста тужених држава да ово питање реше, представља повреду члана 1. Протокола број 1 од стране било које од држава. Веће је то потврдило у односу на Словенију (у вези са госпођом Алишић и господином Сацаком) и у односу на Србију (у вези са господином Шахдановићем), узимајући у обзир један број фактора, као што су власништво банака, законодавне и друге мере предузете у вези са имовином банака, статус филијала у питању после распада СФРЈ, пренос средстава ових филијала матичним банкама, неуспех преговора вођених под покровитељством Банке за међународна поравнања 2002. године и непостојање суштинских

преговора у вези са овим питањем после тога (видети ст. 66-74. пресуде Већа). Оно је даље закључило да ниједна тужена држава није повредила тај члан.

Б. Поднесци страна

1. Подносиоци представке

84. Подносиоци представке су тврдили да све тужене државе, као државе следбенице СФРЈ, треба да им исплате „стару“ девизну штедњу с обзиром на чињеницу да нису успеле да реше ово преостало питање сукцесије. Подносиоци представке су изнели да оне то треба да учине у складу са предлозима употребљеним за поделу имовине СФРЈ (видети став 65. у горњем тексту).

2. Тужене владе (по абecedном реду)

(а) Босна и Херцеговина

85. Влада Босне и Херцеговине је тврдила да је питање „старе“ девизне штедне подносилаца представке питање грађанско-правне природе. Подносиоци представке и банке које се разматрају закључили су уговоре према грађанском праву који су подносиоцима представке давали право да подижу своје штедне улоге у сваком моменту, било у једној од филијала или непосредно из матичних банака (у складу са југословенским грађанским правом, банке су биле одговорне за дугове својих филијала). Мора се признати, за све девизне улоге гарантовала је СФРЈ, али та гаранција није никада активирана пошто су предметне банке биле ликвидне све до распада СФРЈ. Обавеза према томе није пребачена са банака на СФРЈ. Сходно томе, питање штедне подносилаца представке није питање сукцесије. Она је била мишљења да треба утврдити да су владе Србије и Словеније одговорне за дугове Љубљанске банке Љубљана, односно Инвестбанке, пошто су оне биле одговорне за немогућност тих банака да сервисирају своје дугове. Посебно, словеначка Влада је, на основу закона, пренела највећи део имовине Љубљанске банке Љубљана на нову банку (видети став 49. у горњем тексту); српска Влада је отписала дугове државних предузећа Инвестбанци како би могла да их приватизује и заради милионе.

86. Влада Босне и Херцеговине додала је да је од филијала Љубљанске банке Љубљана и Инвестбанке тражено да пренесу девизе прикупљене од клијената матичним банкама. Због тога су сефови филијала у Босни и Херцеговини били скоро празни када се СФРЈ распала, што је још један разлог да се утврди да су Словенија и Србија одговорне у овом предмету.

(б) Хрватска

87. Влада Хрватске изнела је да треба утврдити да су Словенија и Србија одговорне из разлога које је пружила Влада Босне и Херцеговине (ст. 85-86. у горњем тексту). Она је додала да реструктурирање Љубљанске банке Љубљана није било неопходно да би се спречила пропаст те банке, као што је словеначка влада тврдила, већ да је оно имало за циљ да заштити ту банку од обавеза према штедишама у њеним филијалама ван Словеније. С тим у вези, хрватска Влада је поднела копију извештаја који је издала фирма Moody's 1997. године који показује да је имовина Нове љубљанске банке, која је основана неколико година раније средствима Љубљанске банке Љубљана (видети став 49. у горњем тексту), износила око 3.7 милијарди УСД.

88. Хрватска Влада је такође истакла да се Меморандум о сагласности између Хрватске и Словеније од 11. марта 2013. године, којим се ургирају даљи преговори о сукцесији, односио само на штедњу која је пренета из загребачке филијале Љубљанске банке Љубљана хрватским банкама деведесетих година прошлог века (видети став 43. у горњем тексту). Према томе, супротно ономе што је тврдила словеначка Влада, Меморандум не би требало тумачити као прихватање да је сва „стара“ девизна штедња у филијалама Љубљанске банке Љубљана ван Словеније била питање сукцесије (видети став 92. у даљем тексту).

(в) Србија

89. Влада Србије тврдила је да има само обавезу у складу са међународним правилима о сукцесији држава и Споразуму о питањима сукцесије да преговара у доброј вери о питању „старе“ девизне штедње у филијалама Инвестбанке ван Србије. Према томе, Суд би требало да ограничи своју анализу на питање да ли се тежило таквим преговорима, а не да разматра материјално питање која држава треба да исплати штедњу подносиоцима представке. Ако би Суд ипак одлучио да се бави тим питањем, српска Влада је тврдила да би Босну и Херцеговину требало сматрати одговорном у конкретном предмету. Она се позвала на разне основе, посебно начело територијалности и мере које је та држава предузела у вези са „старом“ девизном штедњом (видети ст. 24-28. у горњем тексту). Она је такође тврдила да је од „старе“ девизне штедње у тузланској филијали Инвестбанке највише користи имала Босна и Херцеговина. Као пример, она је поднела копију уговора о зајмовима између тузланске филијале Инвестбанке, са једне стране, и босанско-херцеговачког предузећа, филијале српског предузећа из Босне и Херцеговине и резидента Босне и Херцеговине, са друге стране.

90. Тврдња словеначке владе (видети став 95. у даљем тексту) да су девизе завршиле или на страним рачунима НБЈ или код НБЈ у Београду није поткрепљена. Српска Влада је подвукла чињеницу да су девизе, по правилу, поново депоноване код НБЈ у складу са методом књижења или „проформа“ методом, којом се није захтевао физички пренос средстава (видети став 17. у горњем тексту). Штавише, девизе које су пренете на стране рачуне НБЈ већ су подељене између држава следбеница (видети став 65. у горњем тексту).

91. Најзад, Влада Србије је признала да је штедња господина Шахдановића замрзнута много година у складу са српским законима (наиме, законима о старој девизној штедњи из 1998. године и 2002. године), али је остала при ставу да је та мера била неопходна како би се „заштитила ликвидност државних средстава у светлу тешке економске ситуације и финансијског колапса са којима се земља суочавала“. Штавише, та мера није наметнула претеран појединачан терет на подносиоца представке. Питање штедње господина Шахдановића и многих других у филијалама српских банака ван Србије требало би да буде договорено између држава следбеница СФРЈ током преговора о сукцесији. Она се даље позвала на предмет *Молнар Габор против Србије* (број 22762/05, 8. децембар 2009. године), где је Суд заиста утврдио да су предметни закони постигли правичну равнотежу између општег интереса заједнице и, и даље постојећег легитимног захтева подносиоца представке за исплату првобитног штедног улога, као и права свих других у истој ситуацији.

(г) Словенија

92. Влада Словеније потврдила је да је питање „старе“ девизне штедње подносилаца представке у сарајевској филијали Љубљанске банке Љубљана и тузланској филијали Инвестбанке питање сукцесије. Она се у том смислу ослонила, између осталог, на Споразум о питањима сукцесије (видети ст. 62-63. у горњем тексту) и Меморандум о сагласности између Хрватске и Словеније из 2013. године (видети став 43. у горњем тексту). По њеном мишљењу, Суд би због тога требало да ограничи своју анализу на питање да ли су преговори о том питању вођени у доброј вери, а не да разматра материјално питање која држава треба да исплати подносиоце представке. Ако Суд и поред тога одлучи да се бави тим питањем, она је тврдила да Босна и Херцеговина треба да буде одговорна, на основу начела територијалности, за „стару“ девизну штедњу у предметним филијалама. Даљи разлог је била чињеница да Босна и Херцеговина није изричито искључила своју обавезу за такву штедњу до 2004. године (видети ст. 24-28. у горњем тексту).

93. Даље, пошто је Љубљанска банка Љубљана била на ивици банкротства, она је морала да је реструктурира 1994. године.

Словеначка држава, међутим, не би требало да буде одговорна за дугове те банке само зато што је постала њен власник као резултат процеса рехабилитације. Иначе, оспоравано је да би држава могла да рехабилитује неку банку са негативним капиталом, а без прихватања потпуне одговорности за њене дугове. У сваком случају, она је изнела да Љубљанска банка Љубљана никада није вршила јавне функције; да никада није поступала по посебним упутствима државе у вези са неплаћањем „старе“ девизне штедне подносилаца представке; и да је пословала према словеначком привредном праву. Сама чињеница да је држава била власник једног предузећа, и да га је у том смислу контролисала, није била довољна да се њена делатност припише држави или да се држава сматра одговорном за дугове предузећа у складу са међународним обичајним правом, као што је предвиђено Нацртом споразума о одговорности држава за међународна кривична дела Комисије за међународно право.

94. Влада Словеније даље је изнела да није била обавезна да рехабилитује сарајевску филијалу Љубљанске банке Љубљана. Она се позвала на планове гаранција за улоге које је усвојило неколико држава чланица Савета Европе, укључујући Белгију, Француску, Португал, Швајцарску, Уједињено Краљевство и Холандију, које су одобравале гаранције за улоге само филијалама домаћих банака на њиховим територијама. Осим тога, она се ослонила на пресуду Е-16/11 Суда Европске асоцијације за слободну трговину од 28. јануара 2013. године (видети ст. 71-73. у горњем тексту). Суд Европске асоцијације за слободну трговину је нагласио да државе уживају „широк дискрециони простор при основном избору економске политике у посебном случају системске кризе“. Исто је важило за члан 1. Протокола број 1.

95. Најзад, иако је тачно да су девизе редовно пребациване из сарајевске филијале Љубљанске банке Љубљана Народној банци Словеније, нека средства су касније враћена у Сарајево (видети став 18. у горњем тексту). Средства која нису враћена у Сарајево евидентирана су као потраживање сарајевске филијале од НБЈ и физички су пренета на стране рачуне НБЈ. Да би поткрепила своју тврдњу, словеначка Влада је поднела документа која показују неке преносе девиза из Љубљане на рачуне НБЈ код страних банака (посебно код LBS Bank – Њујорк и LNB Internationale Handelsbank A.G. Франкфурт, оба у власништву Љубљанске банке Љубљана, али такође и неких других комерцијалних банака) у периоду пре распада СФРЈ.

(д) Бивша Југословенска Република Македонија

96. Влада Македоније је, као и владе Босне и Херцеговине и Хрватске, тврдила да питање штедне подносилаца представке има

грађанско-правну природу. Према њеном мишљењу, пошто није постојала веза између подносилаца представке и македонских власти, јасно је да македонска Влада није прекршила Конвенцију.

В. Оцена Великог већа

1. Применљивост члана 1. Протокола број 1

97. Као што је Суд већ утврдио у ставу 80. у горњем тексту, девизни улози који чине предмет притужби подносилаца представке заиста представљају „имовину“ у смислу члана 1. Протокола број 1. Због тога је тај члан применљив у овом предмету.

2. Усаглашеност са чланом 1. Протокола број 1

(а) Применљиво правило

98. Као што је Суд више пута навео, члан 1. Протокола број 1 садржи три правила: прво правило, изнето у првој реченици првог става, је опште природе и исказује начело мирног уживања имовине; друго правило, садржано у другој реченици првог става, односи се на лишавање имовине и одређује услове за то; треће правило, наведено у другом ставу, потврђује да државе имају право, између осталог, да контролишу употребу имовине у складу са општим интересом. Друго и треће правило, која се односе на посебне случајеве мешања у право на мирно уживање имовине, морају се тумачити у светлу општег начела утврђеног у првом правилу (видети, међу многим другим изворима, *Sporrong u Lönnroth против Шведске*, 23. септембар 1982. године, став 61, серија А број 52; *Iatridis против Грчке* [ВВ], број 31107/96, став 55, ЕЦХР 1999-II; *Immobiliare Saffi против Италије* [ВВ], број 22774/93, став 44, ЕЦХР 1999-V; *Broniowski против Пољске* [ВВ], број 31443/96, став 134, ЕЦХР 2004-V; и *Vistiņš u Perepjolkins против Летоније* [ВВ], број 71243/01, став 93, 25. октобар 2012. године).

99. Ако се вратимо на овај предмет, мора се приметити да због разних мера усвојених на државном нивоу подносиоци представке нису могли да користе своју штедњу више од 20 година. Иако се, бар на почетку, замрзавање банкарских рачуна могло сматрати намером да се контролише употреба имовине у смислу трећег правила, може се поставити питање да ли чињеница да су им улози остали недоступни у тако дугом периоду представља „лишавање“ у смислу другог правила. Имајући на уму, међутим, закључке из ст. 77. до 81. у горњем тексту, да законодавством тужених држава потраживања подносилаца представки нису укинута, нити су на други начин лишена правне ваљаности, као и начелно прихватање тих држава да би власници улога као што су подносиоци представке такође требало да располажу

својим улозима, не може се рећи да су подносиоци представке формално лишени својих штедних улога. Из истих разлога Суд сматра да се не може сматрати да предметно питање јасно представља *de facto* експропријацију. На основу ових чињеница, и с обзиром на сложеност правних и чињеничних питања обухваћених овим предметом, Суд сматра да се наводна повреда права на имовину не може сврстати у прецизну категорију (видети *Beylet против Италије* [ВВ], број 33202/96, став 106, ЕЦХР 2000-1, и *Zolotas против Грчке* (број 2), број 66610/09, став 47, ЕЦХР 2013). Овај предмет треба стога разматрати у светлу општег начела изнетог у првом правилу.

(б) Природа наводне повреде

100. Главни циљ члана 1. Протокола број 1 је да заштити неко лице од неоправданог мешања државе у мирно уживање његове или њене имовине. На основу члана 1. Конвенције, међутим, свака држава уговорница „свакоме у оквиру своје надлежности обезбеђује права и слободе дефинисане [К]онвенцијом“. Ослобађање од ове опште дужности може изискивати позитивне обавезе својствене обезбеђењу делотворног остваривања права зајемчених Конвенцијом. У контексту члана 1. Протокола број 1, тим позитивним обавезама од државе се може захтевати да предузме мере неопходне за заштиту имовинских права (видети *Broniowski*, цитирана у горњем тексту, став 143, са даљим позивањима, и *Likvidējamā p/s Selga u Vasiļevska против Летоније* (одлука), број 17126/02 и 24991/02, ст. 94-113, 1. октобар 2013. године).

101. Границе између позитивних и негативних дужности државе према члану 1. Протокола број 1, међутим, не могу се прецизно дефинисати. Важећа начела су упркос томе слична. Без обзира на то да ли се предмет разматра у смислу позитивне обавезе државе или у смислу мешања државног органа које се мора оправдати, критеријуми који ће се применити у суштини се не разликују. У оба контекста, мора се водити рачуна о правичној равнотежи која се мора постићи између супротних интереса појединца и заједнице као целине. Такође је тачно да циљеви наведени у тој одредби могу бити од неког значаја за процену да ли је постигнута равнотежа између захтева јавног интереса у питању и основног права подносиоца представке на имовину. У оба контекста, држава ужива одређени простор за процену при утврђивању корака које ће предузети за обезбеђење поштовања Конвенције (видети *Broniowski*, цитирана у горњем тексту, став 144, са даљим упућивањима).

102. У конкретном предмету, подносиоци представке притуживали су се због немогућности да подигну своју штедњу са рачуна код банака у питању. Њихови улози постали су им недоступни због фактора као што су недостатак средстава у односним банкама, замрзавање рачуна

одређено законом и пропуст националних власти да предузму мере које би власницима улога у ситуацији подносилаца представке омогућиле да располажу својом штедњом. Ово стање ствари може се заиста разматрати у смислу мешања у делотворно остваривање права заштићеног чланом 1. Протокола број 1 или у смислу пропуста да се осигура остваривање тог права (видети *Zolotas* (број 2), цитирана у горњем тексту, ст. 40, 47. и 53, где је Суд нашао да мера на коју се притужује представља мешање и такође нашао да Тужена држава има одређене позитивне обавезе). С обзиром на посебне околности овог предмета, Суд сматра да није неопходно да строго одреди да ли је разматрање предмета у оквиру позитивних или негативних обавеза тужених држава. Суд ће утврдити да ли је понашање тужених држава – без обзира да ли се то понашање може окарактерисати као мешање или као пропуст да се поступи, или комбинација и једног и другог – било оправдано с обзиром на начела законитости, легитимности циља и „правичне равнотеже“ (видети *Broniowski*, цитирана у горњем тексту, став 146).

(в) Да ли су тужене државе поштовале начело законитости

103. Први и најважнији услов према члану 1. Протокола број 1 је услов законитости. Друга реченица првог става дозвољава лишавање имовине „према условима предвиђеним законом“, а други став потврђује да државе имају право да контролишу коришћење имовине применом „закона“. Штавише, владавина права, једно од основних начела демократског друштва, је садржана у свим члановима Конвенције. Начело законитости такође претпоставља да су важеће одредбе домаћег права довољно доступне, прецизне и предвидиве у примени (исто, став 147, са даљим упућивањима).

104. Између страна не постоји изричит спор око тога да ли је начело законитости поштовано у овом предмету. Суд не види ниједан разлог да утврди другачије. Јасно је да је ситуација у питању, наиме, немогућност подносилаца представке да подижу своју уштеђевину бар од распада СФРЈ, имала правни основ у домаћем праву (видети, посебно, ст. 54-58. у горњем тексту).

(г) Да ли су тужене државе тежиле „легитимном циљу“

105. Било какво мешање у уживање неког права према Конвенцији мора тежити легитимном циљу. Слично томе, у предметима који укључују позитивну обавезу мора да постоји легитимно оправдање за неактивност државе. Само начело „правичне равнотеже“ садржано у члану 1. Протокола број 1 подразумева постојање општег интереса заједнице. Штавише, треба подсетити да разна правила садржана у члану 1. Протокола број 1 нису одвојена, у смислу да су неповезана, и да се друго и треће правило односе само на посебне случајеве мешања

у право на мирно уживање имовине. Једно од дејстава овога је да је постојање јавног интереса из друге реченице, или општег интереса из другог става, последица начела утврђеног првом реченицом, тако да мешање у остваривање права на мирно уживање имовине у смислу прве реченице члана 1. Протокола број 1 мора такође да тежи циљу од јавног интереса (видети *Beyeler*, цитирана у горњем тексту, став 111).

106. Због непосредног познавања друштва и његових потреба, државни органи у начелу имају бољи положај од међународног суда при процени шта је „од јавног интереса“. Према систему заштите утврђеном према Конвенцији, на државним органима је стога да направе почетну процену да ли постоји проблем од друштвеног значаја због кога је потребно применити мере у сфери остваривања права на имовину. Пошто је простор за процену доступан законодавству у спровођењу социјалних и економских политика широк, Суд ће поштовати законодавну процену јавног интереса, осим ако процена није очигледно без основа (видети *Broniowski*, цитирана у горњем тексту, став 149, са даљим упућивањима). Суд је већ утврдио да се ова логика неопходно примењује на оне основне промене као што је распад државе праћен ратом, што је појава која неизбежно подразумева доношење широког спектра економских и социјалних прописа (видети *Суљагић*, цитирана у горњем тексту, став 42).

107. С обзиром на широк простор за процену, Суд налази да је начело легитимног циља такође поштовано у овом предмету. Према мишљењу српске Владе, циљ је био да се заштити ликвидност државних средстава у светлу тешке привредне ситуације и финансијских тешкоћа са којима се земља суочавала (видети став 91. у горњем тексту). Остале тужене владе нису коментарисале ово питање. Суд је, међутим, спреман да прихвати да су после распада СФРЈ и каснијих оружаних сукоба тужене државе морале да предузму мере ради заштите својих банкарских система и националних привреда уопште. С обзиром на свеобухватну размеру „старе“ девизне штедње, јасно је да ниједна држава следбеница није могла да дозволи неконтролисано повлачење те штедње. Суд ће стога прећи на разматрање кључног питања, наиме да ли је постигнута „правична равнотежа“ између општег интереса и права подносилаца представке према члану 1. Протокола број 1.

(д) Да ли су тужене државе поштовале начело „правичне равнотеже“

(i) *Опита начела*

108. Мешање у мирно уживање имовине и пропуст да се предузме радња морају постићи правичну равнотежу између потреба од општег интереса заједнице и захтева за заштиту основних права појединца. Другим речима, у сваком случају у коме је реч о повреди члана 1.

Протокола број 1 Суд мора утврдити да ли је због поступања или непоступања државе особа у питању морала да сноси несразмеран и претеран терет. У процени поштовања овог захтева, Суд мора свеобухватно размотрити разне интересе у питању, имајући у виду да је циљ Конвенције да штити права која су „практична и делотворна“. У том контексту, требало би нагласити да је неизвесност – била она законска, административна или произилази из праксе коју власти примењују – фактор који се узима у обзир при процени понашања државе. Дакле, када је у питању општи интерес, дужност државних власти је да поступи на време, на одговарајући и доследан начин (видети *Broniowski*, цитирана у горњем тексту, ст. 147-151).

(ii) Примена општих начела у конкретном случају

109. У одлуци од 17. октобра 2011. године којом се представка проглашава допуштеном, Веће је утврдило да законска гаранција СФРЈ за „стару“ девизну штедњу у банкама у питању није била активирана до распада СФРЈ и да се односна обавеза, према томе, није пребацила са тих банака на СФРЈ. Штавише, према грађанском праву СФРЈ и регистру предузећа, све филијале Љубљанске банке Љубљана и Инвестбанке поступале су у име и за рачун матичних банака у време распада СФРЈ. Према томе, Веће је закључило да су Љубљанска банка Љубљана и Инвестбанка остале обавезне за „стару“ девизну штедњу у свим својим филијалама до распада СФРЈ (видети став 67. пресуде Већа).

110. Стране су у суштини у својим излагањима о основаности пред Већем ово прихватиле, а то су наставиле да чине и у излагањима пред Великим.

111. Велико веће је сагласно са ставовима Већа и потврђује их.

112. Суд такође примећује да су Љубљанска банка Љубљана и Инвестбанка остале обавезне за „стару“ девизну штедњу у својим филијалама у Босни и Херцеговини од распада СФРЈ. Домаћи закони и пракса изнети у ст. 44, 45, 49. и 51. у горњем тексту без сумње то потврђују. Посебно, домаћи судови у Словенији и Србији и даље су сматрали да су Љубљанска банка Љубљана и Инвестбанка одговорне за „стару“ девизну штедњу у својим филијалама.

113. Тачно је да је, према регистру предузећа за период од 1993. године до 2004. године, банка из Босне и Херцеговине под називом Љубљанска банка Сарајево такође одговорна за „стару“ девизну штедњу у сарајевској филијали Љубљанске банке Љубљана. Упркос томе, домаћи судови, и у Босни и Херцеговини и у Словенији, утврдили су да је спорни упис у регистру предузећа за време рата одувек био незаконит (видети ст. 30-

35. и 51. у горњем тексту). Она је стога избрисана из регистра. Суд не види ниједан разлог да се не сложи са домаћим судовима с тим у

вези. Дакле, Суд је више пута утврдио да је првенствено на домаћим судовима да решавају проблеме тумачења домаћег права, тако да је улога Суда ограничена на утврђивање да ли су утицаји таквог тумачења компатибилни са Конвенцијом (видети *Waite и Kennedy против Немачке* [ВВ], број 26083/94, став 54, ЕЦХП 1999-І; *Nejdet Şahin и Perihan Şahin против Турске* [ВВ], број 13279/05, став 49, 20. октобар 2011. године; и *Вучковић и други против Србије* [ВВ], број 17153/11, став 80, 25. март 2014. године).

114. Пошто је утврђено да су Љубљанска банка Љубљана и Инвестбанка биле, а и даље су одговорне за „стару“ девизну штедњу у својим филијалама у Босни и Херцеговини, мора се размотрити, као што је то Веће урадило, да ли су Словенија и Србија одговорне за пропуст тих банака да подносиоцима представке исплате дуг. С тим у вези, Суд подсећа да држава може бити одговорна за дугове државних предузећа чак и ако је предузеће посебно правно лице, ако оно не ужива довољну институционалну и оперативну независност од државе да је ослободи одговорности према Конвенцији (видети, међу многим другим изворима, *Mykhaylenko и други против Украјине*, број 35091/02 и даље, ст. 43-46, ЕЦХП 2004-ХІІ; *Cooperativa Agricola Slobozia - Nanesei против Молдавије*, број 39745/02, ст. 17-19, 3. април 2007. године; *Yershova против Русије*, број 1387/04, ст. 54-63, 8. април 2010. године; и *Kotov*, цитирана у горњем тексту, ст. 92-107). Кључни критеријуми употребљени у горе наведеним предметима за утврђивање стварне одговорности државе за такве дугове су следећи: правни статус предузећа (према јавном или приватном праву); природа његове делатности (јавна функција или редован трговински посао); контекст његовог рада (као што је монопол и строго контролисани послови); његова институционална независност (обим државног власништва); и његова оперативна независност (обим државног надзора и управе).

115. Додатни фактори које треба узети у разматрање су да ли је држава била непосредно одговорна за финансијске проблеме предузећа, усмеравала друштвена средства на штету предузећа и његових оснивача, није омогућавала самосталност предузећа или на други начин поступила злоупотребљавајући форму предузећа (видети *Anokhin против Русије* (одлука), број 25867/02, 31. мај 2007. године, и *Khachatryan против Јерменије*, ст. 51-55, број 31761/04, 1. децембар 2009. године). Најзад, у вези са предузећима под режимом друштвеног власништва, који је коришћен широм СФРЈ, а и даље се користи у Србији, Суд је утврдио да она, углавном, не уживају „довољну институционалну и оперативну независност од државе“ да би је ослободиле њених обавеза према Конвенцији (видети, међу многим другим изворима, *Р. Качапор и друге подносиоце представке*, цитирана у горњем тексту, ст. 96-99. и *Застава ИТ Турс против Србије* (одлука), број 24922/12, ст. 19-23, 9. април 2013. године).

116. Иако је горе описана судска пракса развијена у односу на предузећа која нису финансијске установе, Суд сматра да она такође важи и за банке које се разматрају у овом предмету. С тим у вези, Суд примећује да је Љубљанска банка Љубљана у власништву државе Словеније и да њом управља агенција словеначке владе – Фонд за сукцесију (видети став 49. у горњем тексту). Још је пресудније да је на основу измене и допуне Уставног закона из 1991. године Словенија пренела највећи део имовине банке на нову банку, на штету ове банке и њених власника (исто). Држава је стога располагала имовином Љубљанске банке Љубљана на начин који је сматрала подесним (упоредити са *Khachatryan*, цитирана у горњем тексту, став 51). Велико веће се, према томе, слаже са Већем и потврђује став Већа да постоји довољно основа да се Словенија сматра одговорном за дугове Љубљанске банке Љубљана у односу на госпођу Алишић и господина Сацака. С тим у вези, Суд такође примећује постојање одређених доказа у предмету који указују да је већина средстава сарајевске филијале Љубљанске банке Љубљана завршила у Словенији (видети став 18. у горњем тексту).

117. У вези са Инвестбанком, Суд примећује да је и она у државном власништву Србије на сличан начин, и да њом управља агенција српске Владе – Агенција за осигурање депозита (видети став 47. у горњем тексту). Што је још важније, према Закону о приватизацији из 2001. године, од те банке је тражено да отпише значајна потраживања од државних и друштвених предузећа на штету банке и њених оснивача (исто). Као и Словенија у односу на Љубљанску банку Љубљана, и Србија је тиме располагала имовином Инвестбанке онако како је сматрала потребним. Велико веће се, према томе, слаже са Већем и потврђује став Већа да постоји довољно основа да се Србија сматра одговорном за дугове Инвестбанке према господину Шахдановићу.

118. Суд би нагласио да су ови закључци ограничени на околности конкретног предмета и не подразумевају да ниједна држава никада неће бити у стању да рехабилитује пропалу банку без излагања непосредној одговорности за дуг банке према члану 1. Протокола број 1 (видети *Kotov*, цитирана у горњем тексту, став 116, и *Anokhin*, цитирана у горњем тексту), нити да, као што је Словенија сугерисала (видети ст. 93-94. у горњем тексту), ова одредба захтева да стране филијале домаћих банака увек буду укључене у планове гаранција за домаће улоге. Суд сматра да је овај предмет посебан из следећих разлога. Прво, када су подносиоци представке уложили свој новац, СФРЈ је још постојала, а предметне филијале нису биле стране филијале. Штавише, Љубљанска банка Љубљана је била државна банка чак и пре рехабилитације. Дакле, и та банка и Инвестбанка увек су биле или државне или друштвене. Овај случај се стога очигледно

разликује од уобичајеног случаја рехабилитације неликвидне приватне банке. Пресуда Суда Европске асоцијације за слободну трговину на коју се ослонила словеначка влада је од малог значаја у овом предмету пошто се она односи на рехабилитацију пропале приватне банке у посебном правном оквиру важећем за Исланд. Штавише, штедише у питању, за разлику од подносилаца представке, власти Холандије и Уједињеног Краљевства већ су исплатиле (видети ст. 71-73. у горњем тексту).

119. Суд није превидео ни позивање српске владе на предмет *Молнар Габор* (видети став 91. у горњем тексту). У том предмету, међутим, Суд је разматрао одредбе српских закона о старој девизној штедњи које се односе на оне, који су за разлику од подносилаца представке, испуњавали услове да им српске власти постепено исплаћују штедњу. Суд је утврдио да су, с обзиром на страшну реалност српске привреде у датом тренутку и простор за процену пружен државама у односу на питања која обухватају економску политику, спорне одредбе постигле правичну равнотежу између општег интереса и права подносилаца представке. Супротно томе, господин Шахдановић није испуњавао услове да му српске власти тако постепено исплаћују његове штедне улоге. Према томе, овај предмет се мора разликовати од предмета *Молнар Габор*.

120. Пошто је утврдио да је Словенија одговорна за дуг Љубљанске банке Љубљана према госпођи Алишић и господину Сацаку, а да је Србија одговорна за дуг Инвестбанке према господину Шахдановићу, Суд мора да размотри да ли постоји неки озбиљан разлог за пропуст ових држава да подносицима исплате штедњу у тако дугом року. Објашњење српске и словеначке владе за ово кашњење је суштински у томе да је међународно право о сукцесији држава захтевало да се преговара само о питањима сукцесије у доброј вери, без одређивања било каквих рокова за решење тих питања. Оне су даље тврдиле да је њихово инсистирање на одговорности Босне и Херцеговине за „стару“ девизну штедњу у филијалама словеначке и српске банке у Босни и Херцеговини за време преговора о сукцесији потпуно у складу са главним начелом међународног права о сукцесији држава – начелом територијалности.

121. Суд се не слаже са предлогом Словеније и Србије да би начело територијалности требало применити на штедњу подносилаца представке. У складу са међународним правом о сукцесији држава, начело „правичне сразмере“ је руководеће начело када су у питању државни дугови. Иако је тачно да Резолуција о сукцесији држава у питањима имовине и дугова из 2001. године Института за међународно право прописује да се начело територијалности примењује конкретно на локалне дугове, штедња подносилаца представке очигледно не припада тој категорији државних дугова (видети став 60. у горњем

тексту). Суд се такође не слаже са предлогом Словеније и Србије да међународно право захтева само да се преговара о питањима сукцесије; оно такође прописује да, ако се не постигне споразум, државни дугови морају бити правично подељени (исто).

122. Треба даље приметити да би правична расподела дуга у питању у овом предмету захтевала глобалну процену имовине и дугова бивше државе и величине делова који се до сада могу приписати свакој држави следбеници. То питање је далеко ван обима овог предмета и ван надлежности Суда (видети *Ковачић и други*, цитирана у горњем тексту, став 256).

123. Преговори о сукцесији, међутим, нису спречили државе следбенице да усвоје мере на државном нивоу са циљем да се заштите интереси штедиша, као што су подносиоци представке. Влада Хрватске је исплатила велики део „старе“ девизне штедне својих грађана код загребачке филијале Љубљанске банке Љубљана (видети став 43. у горњем тексту), а македонска Влада је исплатила укупан износ „старе“ девизне штедне у скопљанској филијали те банке (видети став 52. у горњем тексту). Упркос томе, ове две владе никада нису напустиле свој став да би Словенија на крају могла бити одговорна и наставиле су да траже накнаду износа исплаћених на међудржавном нивоу (посебно, у контексту преговора о сукцесији). Истовремено, словеначка Влада је исплатила укупан износ „старе“ девизне штедне код домаћих филијала Инвестбанке и других страних банака (видети став 48. у горњем тексту), а српска Влада се сагласила са исплатом „старе“ девизне штедне у страним филијалама српских банака (као што је тузланска филијала Инвестбанке) оним лицима која имају држављанство државе која није држава следбеница СФРЈ (видети став 45. у горњем тексту). То показује да су нађена решења у вези са неким категоријама „старих“ девизних штедиша у спорним филијалама, али не и у вези са подносиоцима представке.

124. Иако се нека кашњења могу оправдати у посебним околностима (видети *Merzhoyev*, цитирана у горњем тексту, став 56, и, уз одговарајуће измене, *Immobiliare Saffi*, цитирана у горњем тексту, став 69), Суд сматра да подносиоци представке чекају предуго. Он због тога није задовољан што власти Словеније и Србије, и поред широког простора процене у овој области, као што је наведено у ставу 106. у горњем тексту, нису постигле правичну равнотежу између општег интереса заједнице и права на имовину подносилаца представке, који морају да сносе несразмеран терет.

125. Из свих разлога изнетих у горњем тексту, Суд закључује да је Словенија повредила члан 1. Протокола број 1 у односу на госпођу Алишић и господина Сацака, а да је Србија тај члан повредила у односу на господина Шахдановића, а да друге тужене државе нису повредиле тај члан.

III. НАВОДНА ПОВРЕДА ЧЛАНА 13. КОНВЕНЦИЈЕ

126. Члан 13. Конвенције прописује:

„Свако коме су повређена права и слободе предвиђени у овој Конвенцији има право на делотворан правни лек пред националним властима, без обзира на то да ли су повреду извршила лица која су поступала у службеном својству.“

A. Закључци Већа

127. Пошто је анализирано неколико правних лекова, Веће је закључило да подносиоци представке нису имали на располагању делотворан правни лек за своје притужбе. Оно је због тога одбило приговоре влада у вези са пропустом подносилаца представке да исцрпе домаће правне лекове. Даље, пошто је утврдило да је Словенија одговорна за „стару“ девизну штедњу у сарајевској филијали Љубљанске банке Љубљана, а Србија за „стару“ девизну штедњу у тузланској филијали Инвестбанке, Веће је нашло да је Словенија повредила члан 13. у односу на госпођу Алишић и господина Сацака, да је Србија повредила тај члан у односу на господина Шахдановића, а да остале тужене државе нису повредиле тај члан (видети ст. 83-90. пресуде Већа).

B. Поднесци страна

1. Подносиоци представке

128. Подносиоци представке тврдили су да нису имали на располагању делотворно правно средство за своје притужбе, не наводећи детаље.

2. Тужене владе

129. Само је словеначка влада изнела да су подносиоци представке имали на располагању делотворна домаћа правна средства, посебно тужбу против старе Љубљанске банке пред словеначким судовима. Подносиоци представке су такође могли поднети тужбу против старе Љубљанске банке код хрватских судова, код којих је више од 500 клијената загребачке филијале старе Љубљанске банке добило пресуде против старе Љубљанске банке, а њих 63 је добило исплате „старе“ девизне штедње од принудне продаје имовине те банке у Хрватској (видети став 43. у горњем тексту).

130. Остале тужене владе признале су да подносиоци представке нису имали на располагању делотворне правне лекове. Влада Босне и Херцеговине је додала да чак и ако би подносиоци представке добили пресуде којима се старој Љубљанској банци налаже да им исплати

њихову „стару“ девизну штедњу, свака таква пресуда највероватније не би била извршена, пошто је на основу закона из 1994. године та банка остала без довољно средстава (видети став 49. у горњем тексту). Влада Хрватске тврдила је да би тужба против старе Љубљанске банке код хрватских судова била једнако неделотворна пошто та банка више нема имовину у хрватској (видети став 43. у горњем тексту).

В. Оцена Великог већа

131. Суд је много пута утврдио да члан 13. јемчи да на домаћем нивоу постоји доступан правни лек за остваривање суштине права из Конвенције, без обзира на начин на који су она обезбеђена у домаћем правном поретку. Дејство члана 13. је стога да захтева да буде предвиђен домаћи правни лек којим ће се испитати суштина „доказиве притужбе“ према Конвенцији и доделити одговарајуће задовољење. Иако се обим обавеза држава уговорница према члану 13. разликује у зависности од природе притужбе подносиоца представке, правни лек према члану 13. мора бити делотворан у пракси као и у праву. „Делотворност“ једног „правног лека“ у смислу члана 13. не зависи од извесности повољног исхода за подносиоца представке. Ни „власт“ наведена у тој одредби не мора свакако да буде судска власт; али ако није судска власт, овлашћења и гаранције које пружа су битне за утврђивање да ли је правни лек који пружа та власт делотворан. Даље, чак и ако појединачни правни лек сам по себи не задовољава у потпуности захтеве члана 13, то може да учини скуп правних лекова предвиђен домаћим правом (видети *Kudła против Пољске* [ВВ], број 30210/96, став 157, ЕЦХР 2000-ХI).

132. У вези са парничном тужбом против старе Љубљанске банке код словеначких судова, Суд примећује да је Окружни суд у Љубљани донео бројне одлуке којима се старој Љубљанској банци налаже да исплати „стару“ девизну штедњу у њеној сарајевској филијали, заједно са каматом (видети став 51. у горњем тексту). Влада Словеније, међутим, није показала да је бар једна таква пресуда извршена. Према томе, до данас нема доказа да је овај правни лек могао подносиоцима представке пружити одговарајуће и довољно обештећење.

133. У вези са парничном тужбом против те банке код хрватских судова, примећено је из докумената које Суд има на располагању да стара Љубљанска банка више нема имовину у Хрватској. Тај правни лек стога подносиоцима представке није пружао разумне изгледе за успех.

134. Суд је констатовао тврдњу словеначке владе да није постојала обавеза да се у конкретном предмету обезбеди домаћи правни лек, у мери у којој члан 13. не захтева правни лек којим би се закони државе уговорнице могли оспорити пред националним органом као закони

сами по себи супротни Конвенцији. Иако је тумачење члана 13. исправно (видети *Roche против Уједињеног Краљевства* [ВВ], број 32555/96, став 137, ЕЦХР 2005-Х; *Сејдић и Финци против Босне и Херцеговине* [ВВ], број 27996/06 и 34836/06, став 60, ЕЦХР 2009; и *Paksas против Литваније* [ВВ], број 34932/04, став 114, ЕЦХР 2011), садашњи подносиоци представке нису се заправо притуживали на домаће законодавство тужених држава нити на неку конкретну одлуку или меру. Они су се притуживали због пропуста тужених држава да обезбеде исплату њихове штедње на овај или онај начин. Према томе, требало је да буде обезбеђено делотворно домаће правно средство.

135. У вези са Инвестбанком, Суд примећује да Србија није оспорила да господин Шахдановић није имао на располагању делотворни правни лек.

136. Велико веће према томе закључује, као и Веће, да је Словенија повредила члан 13. у односу на госпођу Алишић и господина Саџака, а Србија у односу на господина Шахдановића. Оно даље закључује да ниједна тужена држава није повредила члан 13.

IV. НАВОДНА ПОВРЕДА ЧЛАНА 14. КОНВЕНЦИЈЕ

137. Члан 14. Конвенције гласи:

„Уживање права и слобода предвиђених у овој Конвенцији обезбеђује се без дискриминације по било ком основу, као што су пол, раса, боја коже, језик, вероисповест, политичко или друго мишљење, национално или социјално порекло, повезаност с неком националном мањином, имовина, рођење или други статус.“

138. Иако су се подносиоци представке позвали на овај члан, у својим поднесцима Великом већу они нису разрадили те наводе. Поднесци влада с њим у вези су исто тако ограничени. Велико веће се, из тог разлога, слаже са Већем да нема потребе да се питање према члану 14. разматра у односу на Србију и Словенију и да нема повреде тог члана у вези са осталим туженим државама.

V. ПРИМЕНА ЧЛАНА 46. КОНВЕНЦИЈЕ

139. Релевантни део члана 46 . Конвенције гласи:

„1. Високе стране уговорнице преузимају обавезу да се повинују правоснажној пресуди Суда у сваком предмету у коме су странке.

2 Правоснажна пресуда Суда се доставља Комитету министара који надгледа њено извршење. ...“

А. Закључци Већа

140. Веће је у овом предмету применило поступак пилот пресуде и назначило одређене опште мере (видети ст. 98-101. пресуде Већа).

Б. Поднесци страна

141. Само су Владе Србије и Словеније изнеле приговор на употребу поступка пилот пресуде у овом предмету, посебно зато што не би могле да потврде стање на рачунима „старе“ девизне штедње у филијалама Љубљанске банке Љубљана и Инвестбанке у другим туженим државама без помоћи тих држава. Владе Босне и Херцеговине и Хрватске тврдиле су да владе Србије и Словеније имају на располагању све потребне информације.

В. Оцена Великог већа

1. Општа начела

142. Суд подсећа да члан 46. Конвенције, тумачен у светлу члана 1, утврђује обавезу за тужене државе да примењују, уз надзор Комитета министара, одговарајуће опште и/или појединачне мере да би осигурале права подносилаца представки за која је Суд утврдио да су повређена. Такве мере морају се такође предузети у односу на друга лица која су у истој ситуацији, посебно решавањем проблема због који су довели до тога да Суд утврди повреду (видети *Lukenda против Словеније*, број 23032/02, став 94, ЕЦХП 2005-Х). Комитет министара је ову обавезу нагласио при надзору извршавања пресуда Суда (ResDH(97)336, IntResDH(99)434, IntResDH(2001)65 и ResDH(2006)1).

143. Како би олакшао делотворно спровођење својих пресуда, Суд може усвојити поступак пилот пресуде који му омогућава да јасно идентификује структурне проблеме који су у основи повреда и да назначи мере које ће тужене државе применити да их исправе (видети Резолуцију Res(2004)3 Комитета министара о пресудама које откривају присутан системски проблем од 12. маја 2004. године; правило 61 Пословника Суда; и *Broniowski*, цитирана у горњем тексту, ст. 189-94). Циљ тог поступка је да се олакша најбрже и најделотворније отклањање проблема који утиче на заштиту датог права из Конвенције у домаћем правном поретку (видети *Wolkenberg и други против Пољске* (одлука), број 50003/99, став 34, ЕЦХП 2007-XIV). Иако би деловање тужене државе требало првенствено да буде усмерено на отклањање тог проблема и на увођење, по потреби, делотворних правних лекова за повреде у питању, оно може такође обухватити *ad hoc* решења као што су пријатељска поравнања са подносиоцима

представке или једностране понуде за задовољење у складу са захтевима Конвенције. Суд може одлучити да одложи разматрање сличних предмета, тако пружајући туженој држави прилику да их реши на овакве разноврсне начине (видети, на пример, *Burdov против Русије* (број 2), број 33509/04, став 127, ЕЦХР 2009). Ако, међутим, тужена држава такве мере не усвоји после пилот пресуде и настави да крши Конвенцију, Суд неће имати избора већ да поново разматра све сличне представке о којима није донео одлуку и да донесе пресуде како би осигурао делотворно поштовање Конвенције (*E.G. против Пољске* (одлука), број 50425/99, став 28, ЕЦХР 2008, и *Курић и други против Словеније* (правично задовољење) [ВВ], број 26828/06, став 136, ЕЦХР 2014).

2. Примена општих начела на конкретан предмет

144. Повреде које је Суд утврдио у овом предмету погодиле су многе људе. Постоји више од 1.850 сличних представки, поднетих у име више од 8.000 подносилаца представки, по којима је поступак пред Судом у току. Оне се односе на „стару“ девизну штедњу код филијала Љубљанске банке Љубљана у Сарајеву и Загребу и исту штедњу код филијала неколико српских банака у Србији и ван ње (видети став 46. у горњем тексту). Осим тога, постоји више хиљада потенцијалних подносилаца представки. Велико веће се, према томе, слаже са Већем да је прикладно да се у овом предмету примени пилот пресуда, без обзира на приговоре влада Србије и Словеније с тим у вези.

144. У вези са системским стањем које је идентификовао, Суд сматра да су без сумње, приликом извршавања ове пресуде, неопходне опште мере на државном нивоу.

145. Пре свега, Словенија мора предузети све неопходне мере, укључујући и законодавне измене, у року од годину дана и под надзором Комитета министара, како би госпођа Алишић, господин Сацак и сви други у њиховој ситуацији могли да поврате своју „стару“ девизну штедњу под истим условима као они који су имали такву штедњу у домаћим филијалама словеначких банака (ти услови су наведени у ставу 48. у горњем тексту). У истом року и под надзором Комитета министара, Србија мора предузети све неопходне мере, укључујући и законодавне измене, како би господин Шахдановић и сви други у његовој ситуацији могли да поврате своју „стару“ девизну штедњу под истим условима као српски грађани који су имали такву штедњу у домаћим филијалама српских банака (ти услови су наведени у ставу 45. у горњем тексту).

146. Мора се подвући да горе наведене мере не важе за оне који су, иако у истом положају као и подносиоци представке у овом предмету, већ у потпуности наплатили своју „стару“ девизну штедњу, као што су

они који су били у прилици да штедњу подигну по хуманитарном основу (видети ст. 25. и 44. у горњем тексту), или су је искористили у поступку приватизације у Федерацији БиХ (видети став 32. у горњем тексту), или којима су владе Хрватске и Македоније штедњу исплатиле у филијалама Љубљанске банке Љубљана у Загребу и Скопљу (видети ст. 43 и 52. у горњем тексту). Словенија и Србија могу та лица искључити из програма отплате. Ако је, међутим, неком лицу на тај начин исплаћен само део „старе“ девизне штедње, Србија и Словенија су сада одговорне за остатак (Србија за „стару“ девизну штедњу у филијалама српских банака, а Словенија за ту штедњу у свим филијалама словеначких банака, без обзира на држављанство штедише у питању и место у ком се филијала налази).

147. Како би се српским и словеначким органима омогућило да провере стање њихових рачуна, подносиоци представки и други у њиховој ситуацији морају поступати у складу са захтевима сваког поступка провере који ће ове државе успоставити. Имајући ово у виду, ниједан захтев не треба да се одбије само због непостојања оригиналних уговора или штедних књижица (с обзиром на протекло време и ратове који су погодили тако велики број људи на разне начине), под условом да лица у питању могу да докажу своја потраживања другим средствима. Штавише, све одлуке о провери морају бити подложне судском преиспитивању.

148. Иако нема сумње да је немогућност да слободно располажу својом „старом“ девизном штедњом више од 20 година код свих погођених лица проузроковала одређену невољу и сметње, Суд сматра да није неопходно да сада одреди да им Србија и Словенија свима, путем општих мера, пружи одговарајуће обештећење за претрпљену штету. Ако, међутим, нека од ове две државе не примени мере наведене у ставу 146. у горњем тексту и тако настави да крши Конвенцију, Суд може поново размотрити питање обештећења у неком одговарајућем будућем предмету у вези са овим питањем против државе у питању (видети *Суљагић*, цитирана у горњем тексту, став 64).

149. Најзад, Суд је одложио разматрање сличних предмета против Србије и Словеније за годину дана (видети *Суљагић*, цитирана у горњем тексту, став 65). Ова одлука нема утицаја на овлашћење Суда да у било ком тренутку прогласи недопуштеним било који такав предмет или да га избрише са листе предмета у складу са Конвенцијом.

VI. ПРИМЕНА ЧЛАНА 41. КОНВЕНЦИЈЕ

150. Члан 41. Конвенције прописује:

„Када Суд утврди прекршај Конвенције или протокола уз њу, а унутрашње право Високе стране уговорнице у питању омогућава само делимичну одштету, Суд ће, ако је то потребно, пружити правично задовољење оштећеној странци.“

А. Штета

151. Подносиоци представке су тражили исплату своје „старе“ девизне штедње са каматом на име материјалне штете. Суд је ово већ одредио у ставу 145. у горњем тексту.

152. Сваки подносилац представке је даље тражио 4.000 евра (ЕУР) на име нематеријалне штете.

153. Владе с тим у вези нису дале никакав коментар у својим поднесцима пред Великим већем.

154. Велико веће, као и Веће, прихвата да је немогућност подносилаца представке да слободно располажу својом „старом“ девизном штедњом више од 20 година код њих морала изазвати одређене неприлике и сметње. Њихове неприлике и сметње су неизбежно увећане тиме што су на себе преузели потешкоће и терет поступања – бар у некој мери – у име свих других у њиховој ситуацији (видети *Hutten-Czapska против Пољске* [ВВ], број 35014/97, став 248, ЕЦХР 2006-VIII). Према томе, процењујући на основу правичности, како се то захтева чланом 41. Конвенције, Суд досуђује тражене износе (наиме, по 4.000 евра госпођи Алишић и господину Сацаку, које ће им исплатити Словенија, и 4.000 господину Шахдановићу, које ће му исплатити Србија).

Б. Трошкови

155. Подносиоци представке су такође тражили 27.351 евра за трошкове настале пред Судом.

156. Све владе су тврдиле да је захтев претеран и непоткрепљен.

157. Према пракси Суда, подносилац представке има право на накнаду трошкова само у оној мери у којој се докаже да су они заиста и неопходно настали и да су, такође, разумни у погледу износа. То значи, да је подносилац представке морао да их плати или је обавезан да их плати, на основу законске или уговорне обавезе, и да се нису могли избећи како би се спречила утврђена повреда или добило

з а д о в о љ е њ е . Суд захтева рачуне разложене по ставкама и фактуре који садрже довољно детаља да му омогуће да одреди у којој мери су испуњени горе наведени захтеви. Пошто у конкретном предмету није достављен ниједан такав документ, Суд овај захтев одбацује.

В. Затезна камата

158. Суд сматра да је примерено да затезна камата буде заснована на најнижој каматној стопи Европске централе банке уз додатак од три процентна поена.

ИЗ ТИХ РАЗЛОГА, СУД

1. *Одбија*, једногласно, претходне приговоре влада;
2. *Утврђује*, једногласно, да је Србија повредила члан 1. Протокола број 1 уз Конвенцију у односу на господина Шахдановића;
3. *Утврђује*, једногласно, да је Словенија повредила члан 1. Протокола број 1 уз Конвенцију у односу на госпођу Алишић и господина Сацака;
4. *Утврђује*, са петнаест гласова према два, да остале тужене државе нису повредиле члан 1. Протокола број 1 Конвенције;
5. *Утврђује*, једногласно, да је Србија повредила члан 13. Конвенције у односу на господина Шахдановића;
6. *Утврђује*, једногласно, да је Словенија повредила члан 13. Конвенције у односу на госпођу Алишић и господина Сацака;
7. *Утврђује*, са петнаест гласова према два, да остале тужене државе нису повредиле члан 13. Конвенције;
8. *Утврђује*, једногласно, да нема потребе да у односу на Србију и Словенију разматра притужбу према члану 14. Конвенције тумаченог заједно са чланом 13. Конвенције и чланом 1. Протокола број 1 и да није било повреде 14. Конвенције тумаченог заједно са чланом 13. Конвенције и чланом 1. Протокола број 1 у односу на остале тужене државе;

9. *Утврђује*, једногласно, да пропуст српске и словеначке владе да ове подносиоце представке и све остале у њиховом положају обухвате својим плановима за исплату „старе“ девизне штедње представља системски проблем;
10. *Утврђује*, са шеснаест гласова према један, да Србија мора предузети све што је неопходно, укључујући и измене закона, у року од годину дана и под надзором Комитета министара да би господину Шахдановићу и свим другима у његовом положају омогућила исплату њихове „старе“ девизне штедње под истим условима као и грађанима Србије који су имали такву штедњу у домаћим филијалама српских банака;
11. *Утврђује*, са шеснаест гласова према један, да Словенија мора предузети све што је неопходно, укључујући и измене закона, у року од годину дана и под надзором Комитета министара да би госпођи Алишић и господину Сацаку и свим другима у њиховом положају омогућила исплату њихове „старе“ девизне штедње под истим условима као и онима који су имали такву штедњу у домаћим филијалама словеначких банака;
12. *Одлучује*, једногласно, да одложи, на годину дана, разматрање свих сличних предмета против Србије и Словеније, без утицаја на овлашћења Суда да у било ком тренутку прогласи недопуштеним било који такав предмет или да га скине са свог списка у складу са Конвенцијом;
13. *Утврђује*, са шеснаест гласова према један,
(а) да Србија има обавезу да исплати господину Шахдановићу у року од три месеца 4.000 евра (четири хиљаде евра) на име нематеријалне штете, заједно са било којим порезом који се може наплатити;
(б) да Словенија исплати госпођи Алишић и господину Сацаку у року од три месеца по 4.000 евра (четири хиљаде евра) на име нематеријалне штете, заједно са било којим порезом који се може наплатити;
(в) да се по истеку горе наведена три месеца до исплате, т р е б а п л а т и т и о б и ч н у к а м а т у н а г о р е н а в е д е н и и з н о с п о с т о п и к о ј а ј е ј е д н а к а н а ј н и ж о ј к а м а т н о ј с т о п и Е в р о п с к е ц е н т р а л е б а н к е у з д о д а т а к о д т р и п р о ц е н т н а п о е н а .

14. *Одбија* једногласно преостали део захтева подносилаца представке за правично задовољење.

Састављено на енглеском и француском, и достављено на јавној седници у Згради људских права у Стразбуру дана 16. јула 2014. године.

Michael O'Boyle
заменик секретара

Dean Spielmann
председник

У складу са чланом 45. став 2. Конвенције и правилом 74. став 2. Пословника Суда, уз ову пресуду су приложена следећа посебна мишљења:

- (а) сагласно мишљење судије Ziemele;
- (б) делимично сагласно мишљење судије Поповића;
- (в) делимично издвојено мишљење судије Nußberger, коме се придружио судија Поповић.

САГЛАСНО МИШЉЕЊЕ СУДИЈЕ ZIEMELE

1. Гласала сам као и већина у овом предмету. Примећујем да ће ова пресуда постати један од водећих предмета који се баве посебним контекстом сукцесије држава и примене Европске конвенције о људским правима у једној посебно осетљивој области: области поделе одговорности за дугове. Суд је морао да утврди релевантна начела права о сукцесији држава која могу утицати на тумачење члана 1. Протокола број 1 у овом предмету. Део пресуде о „Релевантном међународном праву и пракси“ је, према томе, од посебног значаја.

2. Важно је истаћи да упркос веома широком приступу у односу на изворе међународног права исказаном у *Demir u Baykara protiv Турске* ([ВВ], број 34503/97, ст. 85-86, ЕЦХР 2008) постоје одређена ограничења с којима Суд мора да ради, и да, према томе, Суд није дао детаљан приказ и анализу важећих начела права о сукцесији држава у области где, коначно, и даље постоје многа питања и веома разноврсна пракса држава (видети *Ковачић и други против Словеније* [ВВ], број 44574/98, 45133/98 и 48316/99, став 256, 3. октобар 2008. године). Суд стога узима кључне тачке из релевантне области међународног права фокусирајући се, наравно, на сопствену праксу и начела.

3. Тачно је такође да се главни аргумент Словеније и Србије односио на њихово наглашавање начела територијалности у смислу одговорности државе у ситуацијама сукцесије. Суд је на ово одговорио истичући да то свакако није једино начело које се може применити на проблем дугова после распада државе (видети став 121). Суд у великој мери решава ово питање подсећајући и наглашавајући начела о обавези да се преговара у ситуацијама сукцесије држава (*ibid.*, сагласно мишљење судије Ress, тачка 4) и начело правичне сразмере у подели дугова државе претходнице. С обзиром на ограничени домен овог предмета, Суд не улази с преданошћу (видети став 123.) у питање правичне расподеле дугова као такво и свакако не размишља о неоснованом обогаћењу, што би по мом мишљењу такође могло бити битно за чињенице предмета (видети чл. 37, 40. и 41. Бечке конвенције из 1983. године о сукцесији држава у погледу државне имовине, архива и дугова, Мишљење Бадинтерове арбитражне комисије број 1, и члан 8. Резолуције Института за међународно право из 2001. године). Чак и без изричитог позивања на ова начела може се, међутим, образложити да је решење у складу са њиховом суштином и са њиховом применом у међународној пракси.

4. У вези са главним питањем предмета, улогом начела територијалности у ситуацијама сукцесије држава, Суд ојачава став који је заузео Институт за међународно право у резолуцији из 2001. године сматрајући да је начело територијалности само један од многих битних елемената који се морају узети у обзир при одређивању одговорности држава у питању. Природа захтеваних права је важна. Суд проглашава Србију и Словенију одговорним за банке у којима је девизна штедња подносилаца представке замрзнута (видети ст. 116-117). Овај приступ може се упоредити са приступом Суда у предмету *Likvidējamā p/s Selga u Vasīļevska protiv Летоније* ((одлука), број 17126/02 и 24991/02, 1. октобар 2013. године), који се односио на замрзнуте девизне рачуне у једној банци у Руској Федерацији. Тачно је да је међународни правни положај Летоније другачији од положаја тужених држава у овом предмету, пошто Летонија није држава сукцесор у контексту престанка постојања СССР. Руска Федерација је, међутим, држава претходница и, такође у том сценарију, начело територијалности, како су подносиоци представке захтевали у случају Летоније, не би могло да се примени.

5. Као што је већ речено, у потпуности сам сагласна са већином по питању основаности предмета. Истовремено, задржавам озбиљне сумње у погледу ставова који се односе на део о извршењу пресуде, иако сам на крају гласала као већина (видети ст. 10. и 11. изреке). Суд је почео да с времена на време одређује рокове у којима државе морају да изврше пресуду под надзором Комитета министара. Пракса показује да је Суд више пута морао да се врати на своју првобитну одлуку о роковима. Ово је по мом мишљењу неизбежно пошто пресуде Суда обично обухватају питања начелне природе и захтевају законодавне реформе, а такви политички процеси су компликовани (видети, на пример, *L. против Литваније*, број 27527/03, ЕЦХР 2007-IV), а посебно је то случај у контексту државне сукцесије. Није спорно да је од општег интереса у Европи да се пресуде Европског суда за људска права извршавају брзо и да се шире последице прихвате кад је могуће. У погледу удела Суда у заједничкој одговорности, он је учинио највише што је могао, чак назначивши могућа решења проблема према члану 46, по потреби. Крајње је време да државе приону на свој „домаћи задатак“ у поштовању праксе Суда, пошто то такође непосредно утиче на ефикасност Суда. У оквиру овог контекста Суд је понекад одлучивао, укључујући и у овом предмету, да туженим државама одреди рокове за поступање по одлуци Суда. То је донекле очајничка мера. Велика је штета што је Суд доведен у ситуацију у којој мора да прибегне таквим мерама. То је за Суд такође ризик, пошто се од њега може тражити да поново размотри своју одлуку, а то покреће и озбиљна питања у смислу начела правне сигурности и правоснажности пресуде. Ја бих више волела да државе уговорнице Конвенције и Комитет министара поштре свој приступ извршавању пресуда, уместо да Суд мора да преузима овакав ризик.

ДЕЛИМИЧНО САГЛАСНО МИШЉЕЊЕ СУДИЈЕ ПОПОВИЋА

Гласао сам као већина при утврђивању повреде у односу на Словенију и Србију у овом предмету, али мислим да ст. 109-125. пресуде морају да се појасне. Ова пресуда свакако не може Суду да дозволи да представке исте природе, ако су поднете против Босне и Херцеговине, Хрватске и/или Македоније, разматра тако што ће их препустити судији појединцу. Такве представке не могу се аутоматски прогласити недопуштеним. Напротив, њима се мора бавити Веће, прво у вези са питањем допуштености, а касније, ако се прогласе допуштеним, такође и у вези са основаношћу.

ДЕЛИМИЧНО ИЗДВОЈЕНО МИШЉЕЊЕ СУДИЈЕ NUßBERGER, КОМЕ СЕ ПРИДРУЖИО СУДИЈА ПОПОВИЋ

А. Историјска димензија и финансијске последице предмета

Нема сумње да су права подносилаца представке према члану 1. Протокола број 1 и члану 13. Конвенције повређена. Оно са чим се Велико веће суочило у овом веома сложеном и тешком предмету није, међутим, било само да одлучи да ли је дошло до повреда људских права, већ и коме да припише те повреде, које су трајале више од 20 година, које су везане за распад СФРЈ и које су тиме добиле историјску димензију.

Истовремено, Велико веће морало је да одлучи о новчаном износу који ће се исплатити не само подносиоцима представке, већ и свима онима у истој ситуацији као што је ситуација подносилаца представке. Оно је стога морало да донесе одлуку са огромним финансијским последицама.

Нажалост, не могу да прихватим решење које је већина усвојила.

Б. Приписивање искључиве одговорности за повреду имовинских права подносилаца представке Словенији, односно Србији

Одговорност за накнаду губитка „старе“ девизне штедње може се сматрати или питањем грађанског права (то је став Босне и Херцеговине, Хрватске и Бивше Југословенске Републике Македоније, видети ст. 85, 87. и 96) или питањем сукцесије држава које треба решити на основу међународног права (то је став Србије и Словеније, видети ст. 89. и 92). Већина Великог већа је изабрала приступ према коме је то питање грађанског права⁴⁵ и одлучила да је само Словенија одговорна за права госпође Алишић и господина Сацака, а да је само Србија одговорна за повреду права господина Шахдановића. Зато се сада од држава у којима су, у „југословенска времена“, удружене банке у оквиру социјалистичког модела самоуправљања имале централе захтева да исплате све дугове настале у систему који је створила друга држава пре ступања Конвенције на снагу.

Ја мислим да је ово решење незадовољавајуће и неодговарајуће, пошто је засновано на претераном поједностављењу сложених историјских дешавања и изоставља неке важне аспекте. Иако је можда привлачно да се нађе јасно и „лако“ решење, требало је усвојити разрађенији приступ.

1. Одговорност СФРЈ за успостављање система

Неспорно је да ни Словенија ни Србија нису саме успоставиле цео банкарски систем са плановима поновног депоновања, већ је то била СФРЈ, која је имала огромну потребу за девизама (став 14). Такође је неспорно да успостављени систем није имао здраву

---

⁴⁵ Грађанскоправни приступ се у основи оправдава позивањем на праксу самих словеначких и српских судова (видети ст. 44, 45, 49, 51, 112), за коју се каже да „без сумње потврђује“ одговорност Љубљанске банке Љубљана и Инвестбанке. Ово, међутим, није тачно, макар у односу на надлежност словеначких судова. Словеначки судови су утврдили да је стара (а не нова!) Љубљанска банка Љубљана одговорна за исплату „старе“ девизне штедње. Стара Љубљанска банка Љубљана (став 49), као и Инвестбанка (став 47) су, међутим, у поступку „рехабилитације“ или стечаја, тако да су непосредне парничне тужбе усмерене против неликвидних банака.

финансијску основу (ст. 14. и 17). Он се морао сматрати ризичном инвестицијом, која је привлачила новац штедиша каматним стопама које су биле много веће од стопа нуђених на тржишту, и које су често прелазиле 10% (став 14). Јасно је да није постојао економски основ за очекивање тако обећане добити.

Суд је ово већ јасно навео (видети *Суљагић против Босне и Херцеговине*, број 27912/02, став 51, 3. новембар 2009. године):

„За почетак, добро је позната чињеница да је светска економска криза седамдесетих година двадесетог века погодила СФРЈ посебно јако. СФРЈ се обраћала међународним тржиштима капитала и убрзо постала једна од најзадуженијих земаља у свету. Када је међународна заједница престала са праксом лаког одобравања зајмова из седамдесетих година двадесетог века, СФРЈ је прибегла девизној штедњи грађана да исплати стране дугове и да финансира увоз.“

2. Пропаст система у „југословенским временима“

Пропаст система догодила се још у „југословенским временима“ (престанак система поновног депоновања 1988. године (видети став 20); укидање система основних и удружених банака 1989/1990. године (видети став 21); масовна подизања девиза (видети став 22)). СФРЈ је била та која је најпре прибегла хитним мерама ограничивши у великој мери подизање девизне штедње (видети ст. 22. и 52). Такве мере не би биле неопходне да новац штедиша већ није био изгубљен у то време. Све се то догодило у држави која више не постоји у данашње време.

Ово је већ јасно изнето у пракси Суда (видети *Suljagić*, цитирана у горњем тексту, ст. 10; упоредити такође са *Ковачић и други против Словеније* [ВВ], број 44574/98, 45133/98 и 48316/99, ст. 40, 3. октобар 2008. године, и *Молнар Габор против Србије*, број 22762/05, ст. 6, 8. децембар 2009. године):

„Проблеми настали због страног и домаћег дуга СФРЈ проузроковали су монетарну кризу осамдесетих година двадесетог века. Национална привреда била је на ивици колапса, па је СФРЈ прибегла хитним мерама, као што су законска ограничења исплате девизних улога s (видети члан 71. Закона о девизном пословању из 1985. године). Због тога су девизни улози били практично замрзнути.“

Иако државна гаранција према грађанском праву није била активирана пре распада СФРЈ (видети став 15), последице нефункционисања система који је СФРЈ успоставила треба сматрати заједничком одговорношћу држава следбеница.

Међународноправна димензија предмета се, према томе, не сме занемарити.

3. Обим надлежности Суда *ratione temporis*

Већина мера које су државе следбенице усвојиле после пропасти система којим је уведен посебан режим за „стару“ девизну штедњу усвојена је почетком деведесетих година двадесетог века (видети став 23. и даље), што значи пре ступања Конвенције на снагу у овим државама (Словенија 28/6/1994, Бивша Југословенска Република Македонија 10/4/1997, Хрватска 5/11/1997, Босна и Херцеговина 12/7/2002, Србија 3/3/2004). У основи, девизни рачуни остали су „замрзнути“ у свим државама следбеницама, али су подизања била дозвољена под посебним условима, нарочито на хуманитарној основи (нпр. Босна и Херцеговина, видети став 25, и Србија, видети став 44; материјал којим Суд располаже не садржи никакве информације о хитним мерама које су предузеле Хрватска и Бивша Југословенска Република Македонија почетком деведесетих година двадесетог века, видети ст. 42. и 52). Словенија је преузела гаранцију бивше СФРЈ још 1991. године и сагласила се са исплатом првобитних улога и доспеле камате 1993. године, али само у

односу на штедне улоге у домаћим филијалама банака (али је то обухватило и словеначке банке и домаће филијале страних банака (видети став 48)). Гаранције које је преузела Босна и Херцеговина биле су ограничене на домаће банке (видети став 24).

Очигледно је да су све ове мере донете одмах по распаду СФРЈ биле хитне мере са циљем обезбеђења поверења у нове државне структуре и избегавања већег незадовољства и протеста у немирна времена. Проласком времена, предузете су допунске мере. Све оне су биле кројене за конкретне потребе односне државе следбенице, што је имало за последицу укључење једних, а искључење других (нпр. Босна и Херцеговина: гаранције и касније исплате само за штедњу у домаћим банкама (видети ст. 24. и 27); Србија: искључење држављана из других држава бивше СФРЈ из планова исплате (видети став 45)). Бивша Југословенска Република Македонија је, с друге стране, исплатила све дугове за стару девизну штедњу (видети став 52); за Хрватску ово делује спорно (видети став 42. и такође *Ковачић и други*, цитирана у горњем тексту, став 183).

Суд нема надлежност *ratione temporis* да анализира колико су мере усвојене пре ступања Конвенције на снагу представљале мешање у права подносилаца представке према члану 1. Протокола број 1 или колико су биле дискриминаторне и повредиле тај члан заједно са чланом 14. У време ступања Конвенције стање у односним државама било је такво да је подносиоцима представке био забрањен приступ њиховом новцу већ неколико година. По мом мишљењу, због тога се дужности држава према Конвенцији морају анализирати као позитивне обавезе, а не као мешање. Новац је *de facto* већ био узет. Он није могао бити узет по други пут, али се губитак морао надокнадити.

4. Кршење позитивних обавеза

У контексту сукцесије држава, позитивне обавезе тужених држава на основу члана 1. Протокола број 1 биле су двоструке. На вертикалном нивоу, оне су имале дужност на надоместе губитке које су подносиоци представке имали и неодложно им обезбеде задовољење. На хоризонталном нивоу, оне су морале да међусобно преговарају ради постизања одговарајуће расподеле дугова нагомиланих у систему у чије су успостављање већ биле укључене. Док је прва дужност произилазила непосредно из члана 1. Протокола број 1, она је била испреплетена са другом дужношћу, која је произилазила из међународног права и Споразума о питањима сукцесије. Суд је много пута поновио да права зајемчена Конвенцијом нису теоријска и илузорна, већ практична и делотворна. Право на исплату накнаде је једино делотворно ако је јасно против кога се мора усмерити. Према томе, све тужене државе имале су позитивну обавезу да преговарају о питању улога „старе“ девизне штедње.

По мом мишљењу, Хрватска је ову дужност прекршила тиме што је одбила да настави преговоре 2002. године (видети став 63), док су све остале државе биле спремне да поново преговарају.

У вези са позитивном обавезом да се накнаде губици које су подносиоци представке претрпели, слажем се са већином да Словенија и Србија нису испуниле своје позитивне обавезе према члану 1. Протокола број 1. Реструктурирањем старе Љубљанске банке Љубљана и преносом највећег дела њене имовине на Нову щубљанску банку Словенија 1994. године, наиме, у време када је Конвенција већ ступила на снагу, Словенија је *de facto* учинила да исплате буду немогуће, без усвајања мера којима би се пружила накнада (видети став 49). Исто важи за Србију, која није спречила стечај Инвестбанке (видети став 47).

Ја се, међутим, не слажем са већином да Босна и Херцеговина није уопште одговорна с тим у вези. Она је намерно искључила државне гаранције и саму исплату „старе“ девизне штедње у страним филијалама домаћих банака (видети став 24. и даље) и тиме дозволила да се повреде људских права наставе. Пример Бивше Југословенске Републике Македоније (видети став 52), као и решење утврђено у односу на Поштанску штедионицу, где су државе преузеле гаранције за филијале на својим територијама (видети став 64), показује да није било сагласности да се искључи одговорност државе у којој су улози депоновани. Категорично одбијање исплате је још више неоправдано имајући у виду да је неспорно да је, у оквиру система поновног депоновања, део новца враћен у Босну и Херцеговину.

Стога већина Великог већа није пажљиво размотрила позитивне обавезе свих тужених држава против којих су биле усмерене притужбе подносилаца представке.

В. План накнаде

1. Накнада на основу планова осмишљених пре ступања Конвенције на снагу

Већина Великог већа је одлучила да „Словенија мора предузети све неопходне мере ... госпођа Алишић, господин Сацак и сви други у њиховој ситуацији могли да поврате своју „стару“ девизну штедњу под истим условима као они који су имали такву штедњу у домаћим филијалама словеначких банака“, другим речима, исплатити им првобитне улоге са каматом (видети ст. 146. и 48).⁴⁶ Србија мора да исплати „стару“ девизну штедњу „под истим условима као српским грађанима који су имали такву штедњу у домаћим филијалама српских банака“, другим речима, делом у готовини, а делом у владиним обвезницама (видети ст. 146. и 45).

Такво решење могло би се оправдати да је Суд нашао повреду члана 1. Протокола број 1 тумаченог заједно са чланом 14, пошто би се тиме обезбедила одговарајућа накнада за дискриминаторно поступање. Оно би се такође могло оправдати на основу неоснованог обогаћења, ако би се могло доказати да Словенија и Србија и даље поседују новац који су подносиоци представке уложили и да су зарадиле камату на основу тог новца у периоду од 1990. године до 2014. године.

У овом предмету, међутим, није испуњен ниједан од ових услова.

Суд се јасно уздржао од утврђивања повреде члана 1. Протокола број 1 тумаченог заједно са чланом 14. у овом предмету.

У вези са „неоснованим обогаћењем“ морају се узети у обзир следеће околности.

Прво, како је неспорно да није сав новац „завршио“ у Словенији и Србији (видети став 116), непримерено је да се само од Словеније и Србије тражи потпуна исплата „старе“ девизне штедње. У социјалистичким временима, удружене банке у Словенији и Србији враћале су одређена средства која су добијале да би измириле потребе ликвидности основних банака (видети ст. 18. и 19). Пошто је динарске кредите (у почетку без камате) домаћим предузећима одобравала НБЈ на основу поново депонованих девиза, од чега је корист имала привреда на тој територији, правило међународног права о месним дуговима (члан 29. Резолуције о државној сукцесији у питањима имовине и дугова Института за

---

⁴⁶ У извршењу предметне пресуде могу се јавити проблеми. Пошто је закон на који се Велико веће позвало усвојен 1993. године и регулисао је каматне стопе само до тог времена, изгледа да није јасно који се план примењује на камату доспелу после 1993. године.

међународно право из 2001. године, видети став 60) није „очигледно“ неприменљиво, како сматра већина Великог већа (видети став 121). Друго, чињеница да су исплате ради поновног депоновања вршене Народној банци Југославије у Београду није оспорена. Треће, пошто су хитне мере сматране неопходним, а донела их је СФРЈ (видети став 22), веома је вероватно да је највећи део новца већ изгубљен у „југословенским временима“.

Суд је стога навео у предмету *Суљагић* (цитиран у горњем тексту, став 51), позивајући се на Резолуцију 1410 (2004) Парламентарне скупштине о „Исплати девизних улога извршених у канцеларијама Љубљанске банке ван територије Словеније у периоду 1977-1991” од 23. новембра 2004. године, и Меморандум са објашњењима који је припремио известилац господин Jurgens:

„Парламентарна скупштина Савета Европе утврдила је да је, као последица тога, већи део првобитних улога престао да постоји пре распада СФРЈ ...”

2. Накнада у случајевима промена политичког система

Поред тога, приступ Великог већа није компатибилан са његовом надлежношћу у сличним случајевима. Обично Суд веома нерадо осуђује државе за повреде својине настале пре ступања Конвенције на снагу (видети *Кореску против Словачке* [ВВ], број 44912/98, ст. 53-61, ЕЦХР 2004-IX; *Von Maltzan и други против Немачке* ((одлука) [ВВ], број 71916/01, 71917/01 и 10260/02, ст. 110-114, ЕЦХР 2005-V; и *Jahn и други против Немачке* [ВВ], број 46720/99, 72203/01 и 72552/01, ст. 99-117, ЕЦХР 2005-VI). Изузеци се праве у случају повреда које трају (видети *Loizidou против Турске* (основаност), 18. децембар 1996. године, ст. 63-64, *Извештаји о пресудама и одлукама* 1996-VI) и у случају легитимних очекивања у вези са власничким интересима (видети *Broniowski против Пољске* (одлука) [ВВ], број 31443/96, ст. 97-102, ЕЦХР 2002-X). Кад год су се, међутим, повреде члана 1. Протокола број 1 односиле на догађаје који су се десили пре ступања Конвенције на снагу, у масовном обиму, Суд је прихватао моделе који су пружали мање од накнаде у пуном износу (видети *Broniowski против Пољске* (пријатељско поравнање) [ВВ], бр. 31443/96, ст. 31. и 43, ЕЦХР 2005-IX; *Hutten-Czapaska против Пољске* (пријатељско поравнање) [ВВ], бр. 35014/97, став 27, 28. април 2008. године; и *Vistiņš и Perepjolkins против Летоније* [ГЦ], бр. 71243/01, ст. 115. и 118-131, 25. октобар 2012. године).

Тако је Суд у предмету *Vistiņš и Perepjolkins (ibid., став 113)* навео:

„Ово начело примењује се још снажније када се закони доносе у контексту промене политичког и економског режима, посебно у почетном прелазном периоду, који је неизбежно обележен променама и неизвесностима; у таквим случајевима држава има посебно широк простор за процену (видети, међу многим другим ауторитетима, *Кореску против Словачке* [ВВ], број 44912/98, став 35, ЕЦХР 2004-IX; *Jahn и други*, цитирани у горњем тексту, став 116. (а); и *Суљагић против Босне и Херцеговине*, бр. 27912/02, ст. 42, 3. новембар 2009. године). Тако је, на пример, Суд утврдио да мања накнада од потпуне може такође бити неопходна *a fortiori* када је имовина одузета у сврхе „фундаменталних промена уставног система једне земље као што је прелаз са монархије на републику“ (видети *Бивши краљ Грчке и други* (основаност), цитиран у горњем тексту, став 87). Суд је поново потврдио да би начело из предмета *Broniowski* (цитиран у горњем тексту, став 182), у контексту политике враћања имовине и накнаде, које наводи да би план за регулисање имовине, будући да је „далекосежан али споран ... са значајним економским утицајем на земљу као целину“, могло обухватити одлуке којима се ограничава накнада за одузимање или враћање имовине на ниво испод њене тржишне вредности. Суд је такође подсетио на ова начела у односу на усвајање закона у ‘посебном контексту немачког уједињења’ (видети *Maltzan и други против Немачке* (одлука) [ВВ], број 71916/01, 71917/01 и 10260/02, ст. 77. и 111-112, ЕЦХР 2005-V, и *Jahn и други*, цитиране у горњем тексту).”

Тачно је да су се ови предмети односили на експропријацију некретнина. Али, не постоји убедљив разлог да се губитак ризика инвестирања третира знатно боље од губитка некретнина и да се очекује не само да се изгубљени износ у потпуности накнади, већ чак и накнада изгубљене камате.

Вреди напоменути да је Суд прихватио значајна снижења износа за исплату у предметима у вези са накнадом изгубљених „старих“ девизних улога и дозволио туженим државама широк простор за слободну процену (видети *Трајковски против Бивше Југословенске Републике Македоније* (одлука), број 53320/99, 7. март 2002. године; *Suljagić*, цитирана у горњем тексту, ст. 27-30. и 52-54; и *Молнар Габор против Србије*, бр. 22762/05, ст. 21, 23-25. и 50, 8. децембар 2009. године).

Конкретније у вези са каматним стопама утврђеним у првобитним плановима израђеним осамдесетих година двадесетог века, може се тврдити да више није постојало легитимно очекивање у време када је Конвенција ступила на снагу у Словенији 1994. године и у Србији 2004. године. Са друге стране, приликом утврђивања одговарајуће накнаде, неопходно је узети у обзир прилагођавање инфлацији штедне првобитно депоноване у немачким маркама (видети *Vistiņš u Perepjolkins против Летоније* (правично задовољење) [ВВ], бр. 71243/01, ст. 38-44, ЕЦХР 2014).

3. Супсидијарност и простор за слободну процену

Приликом успостављања поступака пилот пресуде Суд је, до сада, увек остављао широк простор за слободну процену државама чланицама у налажењу одговарајућих решења за системске проблеме. У прва два случаја (*Broniowski* и *Hutten-Czapka*, оба цитирана у горњем тексту), Велико веће је потврдило пријатељско поравнање које су стране постигле и у односу на опште мере и у односу на појединачне мере, па је тако прихватило моделе који омогућавају мању накнаду од пуног износа у односу на друга погођена лица. У недавној пресуди у предмету *Курић и други против Словеније* ((правично задовољење) [ВВ], бр. 26828/06, ЕЦХР 2014), где стране нису постигле пријатељско поравнање, Суд је посветио дужну пажњу чињеници да је словеначка влада успоставила *ad hoc* домаћи план накнаде након истека рокова назначених у основној пресуди како би обезбедила одговарајуће обештећење „избрисаним“ на државном нивоу (*ibid.*, ст. 138-140). Велико веће је с тим у вези приметило да су, у складу са начелом супсидијарности и простором за слободну процену који уз њега иде, износи накнаде досуђени на државном нивоу другим погођеним лицима у контексту општих мера према члану 46. Конвенције били препуштени дискрецији тужене државе, под условом да су били компатибилни са пресудом Суда којом се те мере одређују (исто, став 141, и видети, уз одговарајуће измене, *Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) против Швајцарске* (број 2) [ВВ], број 32772/02, став 88, ЕЦХР 2009).

4. Неопходност сарадње у проналажењу одговарајућих решења

Као што је објашњено у горњем тексту, контекст сукцесије држава не сме се занемаривати при утврђивању ко је одговоран за повреде људских права у овом предмету. Ово такође важи за успостављање механизма накнаде. Од највеће је важности да све државе следбенице сарађују при утврђивању плана и провери постојања релевантних потраживања. Суд се већ у овом контексту суочио са злоупотребама које су за жаљење. Тако, на пример, два подносиоца представке у предмету *Ковачић и други* (цитиран у

горњем тексту, став 260) нису обавестила Суд да су им, након одлуке Општинског суда у Осијеку од 7. јула 2005. године, девизни улози у потпуности исплаћени.

У предмету *Суљагић* (цитиран у горњем тексту, став 19) Суд је навео:

„Закони кои су одређивали коришћење „старе“ девизне штедње у поступку приватизације били су ограничени, и чак су довели до злоупотреба: појавило се једно незванично тржиште на ком је та штедња понекад продавана за највише 3% њене номиналне вредности.“

По мом мишљењу, важан аспект који се тиче сарадње између тужених држава при провери потраживања није довољно разматран у пресуди Великог већа.

Г. Алтернативно решење предмета

Да сумирам, по мом мишљењу, Словенија, Босна и Херцеговина и Хрватска су одговорне за повреду права госпође Алишић и господина Сацака према члану 1. Протокола број 1 и члану 13, а Србија, Босна и Херцеговина и Хрватска одговорне су за повреду права господина Шахдановића према члану 1. Протокола број 1 и члану 13. При томе, Хрватска је једино одговорна за дуго трајање повреде и треба да плати део досуђеног износа на име нематеријалне штете, а главну одговорност носе Словенија, односно Србија, које треба да исплате већи део досуђеног износа на име материјалне штете, док је Босна и Херцеговина једино одговорна за мали део штете у оба дела.

На основу заједничке одговорности за систем створен у СФРЈ, све тужене државе треба да сарађују у проналажењу одговарајућег механизма накнаде.

На том основу, требало би да буде могуће да се онима који су незаконито лишени своје имовине она надокнади на одговарајући начин и да се осигура извршење пресуде у кратком року.